

Kuntaliiton vastaus sote-rakenneuudistusta koskevan lausuntopyynnön kysymyksiin

Kuntaliiton hallituksen työvaliokunnan hyväksymä LUONNOS 8.9.2020

Sisällys

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista.....	2
Kysymyksiä sote-maakuntalaista	3
Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista	8
Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaista	17
Kysymyksiä voimaannpanolaista	19
Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista	26
Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö	29
Verolainsäädäntö	31
Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö.....	32
Uusimaa-laki.....	33
Yleishallintoa koskevat lait	35
Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista.....	35
Maakuntien ohjaus.....	36
Uudistuksen vaikutukset.....	38

Kuntaliiton yhteyshenkilöt lausunnon valmistelussa:

Sote-maakuntalaki ja sote-maakuntarakennelaki	Juha Myllymäki
Sote-järjestämislaki	Tarja Myllärinen
Pelastustoimen-järjestämislaki	Vesa-Pekka Tervo
Voimaannpanolaki/omaisuusjärjestelyjä koskevat kysymykset	Juha Myllymäki
Voimaannpanolaki/muut kysymykset	Karri Vainio
Uudenmaan erillisratkaisua koskevat kysymykset	Juha Myllymäki
Maakuntien ja kuntien rahoitusta koskevat kysymykset	Sanna Lehtonen
Ruotsinkieliset palvelut ja kielelliset oikeudet	Ida Sulin

Vastausluonnoksia on mahdollista kommentoida **ke 16.9 klo 12:00** mennessä. Kommentit pyydetään toimittamaan sähköpostitse yhteyshenkilöille (etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi)

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Väestön hyvinvointi- ja terveyseroihin ja mahdollisuuksiin kaventaa niitä vaikuttavat sosiaali- ja terveyspalvelujen ohella ja osin niitä enemmän työllisyys, koulutus, asunto-olot, vapaa-ajan vietto, ympäristö sekä osallistumisen ja mielekkään toiminnan mahdollisuudet. Sote-uudistuksella voidaan vaikuttaa vain pieniltä osin väestön hyvinvointi- terveyserojen kaventamiseen.

Lakiehdotuksessa sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyvät kuntien järjestämisvastuulta sote-maakunnille. Tämä merkitsee perustason palveluissa sitä, että kunnan muut, kuntalaisen hyvinvointiin merkittävästi vaikuttavat palvelut, kuten varhaiskasvatus, perusopetus, toisen asteen koulutus, kulttuuri- ja liikuntapalvelut jäävät edelleen kuntien järjestämisvastuulle ja sote-palvelut erkaantuvat sote-maakunnan järjestettäväksi. Tämä synnyttää uusia yhdys-/rajapintoja, joilla on vaikutusta kuntalaisen hyvinvointiin ja palvelujen yhteensovittamiseen. Asiakkaan yhdenvertaiset ja sujuvat palvelut edellyttävät yhteistyötä kuntien ja sote-maakunnan toimijoiden kesken yhteistyön eri tasoilla.

Sote-uudistus-luo edellytyksiä sote-palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden parantamiseen. Kuntaliitto kiinnittää kuitenkin huomiota uudistusehdotuksen sisältämään ajatukseen yhdenvertaisuudesta. Ehdotuksessa lähdetään palvelutarpeiden samanlaisuudesta sote-eri osissa asuvien kesken. Kuntaliitto toteaa, että esityksessä ei oteta riittävällä tavalla huomioon kuntien erilaisuutta. Kuntaliiton näkemyksen mukaan kuntien asukkaiden palvelutarpeet voivat olla erilaisia erityyppisissä kunnissa. Erityisesti Kuntaliitto kiinnittää huomiota suurille kaupungeille ominaisiin sosiaalisiin ongelmiin ja sote- palveluiden tarpeisiin, joita ovat mm. suuri maahanmuuttajien osuus, asunnottomuus ja huumeongelmat. Asukkaiden palvelutarpeiden erilaisuus edellyttää erityistarpeiden huomioimista ja palvelujen kohdentamista.

Uudistuksen tavoitteena oleva väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen edellyttää kuitenkin myös kuntien järjestämisvastuulle jäävien palvelujen ja niiden rahoituksen turvaamista, jotta tavoitteeseen olisi mahdollista päästä. Kuntien heikkenevä taloustilanne vaikuttaa suoraan kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisen edellytyksiin. Kuntien rahoituksen turvaaminen on kuntalaisten hyvinvoinnin edistämistä.

Väestön hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen ei ole mahdollista pelkästään julkisen sektorin toimenpitein, vaan se edellyttää ihmisten omaehtoista toimintaa sekä yhteistyötä myös kolmannen sektorin toimijoiden sekä yritysten kanssa.

2. Voidaanko esityksellä kehittää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti? Varmistaako esitys pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergiahäydyt? Jos ei, miten ehdotusta tulisi kehittää?

Esityksen erityisenä tavoitteena on valtion ohjauksen merkittävä vahvistaminen. Todennäköinen kehittämisen painopiste on tämän vuoksi pelastustoimen ns. kansallisen suorituskyvyn parantamisessa, mihin esitys antaa useita ohjausvälineitä. Sen sijaan esityksen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta alueellisesti ja paikallisesti koskevat osiot jäävät vajavaisesti määritetyiksi sekä tavoitteiden että keinojen osalta. Esimerkiksi esityksen vaikutuksia valmiuteen ja varautumiseen ei pelastustoimen osalta ole ollenkaan kuvattu. Esitetty rahoituskriteeristö, jossa säädösten on määritetty riskitasoihin liittyviä rahoitusperusteita, on lisäksi omiaan kaventamaan mahdollisuuksia alueellisten ja paikallisten riskiperusteiden sekä palvelutarpeiden huomioimiselle. Samalla esitys synnyttää merkittävän jännitteen alueellisen palvelutarpeen ja paikallisten riskien sekä valtion ohjauselementtien välille. Pelastustoimen palvelujen vaikuttavuuden parantaminen ja yhteiskunnallisen hyödyn kasvattaminen perustuu riskien tunnistamiseen ja riskiperustein valittuihin toimenpiteisiin. Esitetyt rahoitusketoimet eivät perustu tutkimustietoon. Valtion ohjauksen ei saa vähentää tietoperusteisuutta pelastustoimen palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Esitys mahdollistaa pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergian hyödyntämisen. Uudenmaan erilliskäytön osalta on todettava, että esitetty malli poikkeaa muiden maakuntien ratkaisusta, jossa ensihoito ja pelastustoimi ovat samassa oikeushenkilössä, mikä sellaisenaan mahdollistaa in-house periaatteen toteutumisen. Pelastustoiminnan ja sosiaali- ja

terveystoimen ensihoitopalvelujen toiminnallisen synergian hyödyntäminen tulee kuitenkin tosiasiallisesti olla mahdollista myös Uudellamaalla.

Sote-maakuntalain 8 luvun yhteistoiminnan säädöksiä arvioitaessa tulee varmistua siitä, että säädökset mahdollistavat Vantaa - Kerava sote-maakunnan ja Keski-Uusimaa sote-maakunnan sopia siten, että sote-maakunta voi myös vastata yhteistoimintasopimuksella toisen maakunnan pelastustoimen järjestämisestä.

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Ehdotuksella on tarkoitus luoda edellytykset itsehallinnolle kuntia suuremmalla alueella sekä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumiselle sote-maakunnan toiminnassa.

Maakuntalain säännökset valtuuston vaaleista, päätöksenteosta ja asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksista vastaavat pitkälti kuntalain säännöksiä. Kuntalaki muodostaa hyvän ja koetellun mallin lainsäädännölle. Itsehallinnon ja kansanvaltaisuuden toteutumisen kannalta olennaista on kuitenkin myös se, millainen päätösvalta vaaleilla valituilla maakunnan valtuutetuilla ja muilla päätöksentekijöillä on tosiasiasa. Vaikuttamisen muodollisten välineiden ohella on tärkeä arvioida, mihin osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia käyttämällä voi vaikuttaa. Esimerkiksi pitkälle palvelujen järjestämiseen ulottuva ministeriön ohjaus rajoittaa tosiasiallisesti itsehallintoa ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia maakunnassa.

Tehtäviä koskevan päätösvalan siirtyminen vahvan kunnallisen itsehallinnon piiristä selvästi heikomman maakunnallisen itsehallinnon piiriin ei ole omiaan vahvistamaan yhteiskunnan kansanvaltaisuutta. Maakunnilla tulisi olla itsenäisempi oikeus päättää palvelujen järjestämisestä ja esimerkiksi mahdollisuus sopia kuntien kanssa palvelujen järjestämisvastuusta alueellaan.

Kysymyksiä sote-maakuntalaista

4. Muodostaako sote-maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien sote-maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

5. Sote-maakuntalain 6 §:ssä säädetään maakunnan mahdollisuudesta alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä sekä harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☒ **ei**
- ☐ ei kantaa

6. Sote-maakuntalain 5 luvussa säädetään sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

7. Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

9. Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon huomioon ottavalla tavalla. Sote-maakunnille siirtyvien toimitilojen hallinnoinnista ei esitetä erikseen säädettäväksi. Turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla? Vastauksessa voi ottaa kantaa toimitilojen hallinnoinnin järjestämiseen paikallisella, alueellisella tai valtakunnallisella tasolla.

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☒ **ei**
- ☐ ei kantaa

10. Maakuntalain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

11. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

Sote-maakuntalain 8 § sisältäisi säännökset tehtävien siirrosta maakunnan ja kuntien välillä. Ehdotuksen peruslähtökohtana on maakunnan ja kunnan tehtävien täydellinen eriyttäminen. Maakunta hoitaa laissa sille säädetty tehtävät eikä maakunta voi sopia tehtävien järjestämisestä kuntien kanssa. Vaikka maakuntalakiin on laajasti omaksuttu kunnallishallinnon käytännössä koeteltuja piirteitä, on tältä osin päädytty täysin poikkeavaan ratkaisuun. Maakuntalaissa tulisi sallia maakunnille ja kunnille mahdollisuus sopia tehtävien järjestämisvastuun siirtämisestä maakunnalta kunnalle ja päinvastoin. Lähtökohtana tulisi olla itsehallintoon ja järjestämistehtävään luontevasti kuuluva mahdollisuus sopia järjestämisvastuun siirtämisestä niissä tehtävissä ja niissä tapauksissa, joissa se on tarkoituksenmukaisinta. Tarpeeton rajoittava sääntely jäykistää toimintaa, vähentää tehokkuutta ja heikentää alueiden ja kuntien poikkeavien olosuhteiden huomioinnin mahdollisuutta

Maakunnalla tulisi olla mahdollisuus arvioida omista lähtökohdistaan, onko tarkoituksenmukaista sopia tehtävien hoitamisesta kunnan kanssa. Sopimismahdollisuus on tarpeen esimerkiksi ympäristöterveydenhuollon, kotouttamisen ja kuntouttavan työtoiminnan tehtävissä sekä opiskeluhoollon, psykologi- ja kuraattoripalveluissa. Maakunnalla tulisi olla mahdollisuus ottaa kunnalta tehtävä hoitaakseen täyttä korvausta vastaan ja toisaalta mahdollisuus siirtää järjestämisvastuuta harkitsemassaan laajuudessa kunnalle.

Kunnan ja sote-maakunnan välisen yhteistyön varmistamiseen ei lakiluonnoksessa ole kiinnitetty riittävästi huomiota, eikä esitetty säädös yksistään turvaa tämän edellyttämien yhteistyörakenteiden ja toimintamallien muodostumista. Esitetystä tulisi täydentää siten, että neuvotteluvelvoitteen lisäksi sote-maakunnan ja kuntien tulisi sopia yhteistyön edellyttämistä yhteistoimintarakenteista, toimintamalleista sekä yhteistyön edellyttämästä tiedonkulusta. Luonnoksen 14 §:n mukaan sote-maakunnan ja kuntien on valtuustokausittain neuvoteltava tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta. Kyse lienee muodollisen yhteistyön minimisäännöksestä. Tosiasiassa kuntien ja maakuntien välillä on erittäin paljon yhdyspintoja, joissa käytännön yhteistyön on toimittava.

Erityisen tärkeää yhteistyö on sote-maakunnan ja kunnan yhteisillä asiakaspinnoilla, joissa vaikuttavalla yhteistyöllä on mahdollista edistää asiakkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä hillitä niin kunnan kuin sote-maakunnan kustannusten kasvua. Yhteisiä asiakaspintoja on mm. lasten ja perheiden palveluissa, nuorten työpajapalveluissa ja maahanmuuttopalveluissa. Lisäksi osaavan työvoiman ennakointi ja opiskelijoiden sote-palvelut edellyttävät koulutuksen järjestäjän ja maakunnan yhteistyötä.

Jatkovalmistelussa tulisi keskittyä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen edellyttämään tiedon ajantasaisuuteen ja tiedon liikkumisen mahdollistavaan lainsäädäntöön. Ajantasaisen tiedon välittämisen velvollisuus olisi syytä kirjata erikseen maakuntien tuottamaan asiantuntijatukeen kunnille.

Lakiluonnoksessa sote-maakuntien yhteistoiminnan mahdollisuuksia on rajoitettu sote-maakuntayhtymien osalta siten, että sote-maakuntayhtymälle ei voisi siirtää järjestämisvastuuta. Luonnoksessa ei ole esitetty perusteluja valitulle ratkaisulle, joka käytännössä rajoittaisi sote-maakuntien mahdollisuuksia järjestää palveluja itsenäisesti ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Sote-maakunta voi 6 §: mukaan harjoittaa alueellaan sen lakisääteisiä tehtäviä tukevaa, vähäriskistä liiketoimintaa. Alueellinen rajaus poikkeaa kuntalain nykysääntelystä ja voi johtaa joissakin tapauksissa maakunnan järjestämisvastuulle siirtyviä palveluja tuottavien osakeyhtiöiden toiminnan huomattavaan rajaukseen. Ehdotettu alueellinen toimialan rajaus on tarpeettoman tiukka.

Kysymys 8. Talouden ohjausjärjestelmä

Maakuntien valtionrahoituksen yleiskatteellisuus on lähtökohtaisesti oikea ratkaisu. Maakuntien rahoituksen riittävyttä suhteessa palvelutarpeisiin (rahoitusperiaate) tukee se, että rahoituksessa otetaan huomioon palvelutarpeen muutos, kustannustason muutos, tehtävien ja velvoitteiden muutokset sekä erityisesti jälkikäteen vuosittain tehtävä kustannusten tarkastus, joka turvaa sen, etteivät valtionrahoituksen määräytymisperusteet irtaannu menopohjasta. Se, että palvelutarpeen muutoksesta otetaan huomioon vain 80 %, saattaa aiheuttaa maakunnille rahoituspaineita, joita on syytä tarkemmin arvioida perustuslaissa turvatus rahoitusperiaatteen näkökulmasta.

Sote-maakuntien rahoituksen riittävyys niiden vastuulla olevien palveluiden järjestämiseen on tärkeää myös kuntien näkökulmasta. Maakuntien ja kuntien rahoitus on osa julkisen talouden kokonaisuutta. Julkisen talouden suunnitelmaa valmisteltaessa yhden sektorin rahoitusongelmat väistämättä vaikuttavat myös muihin sektoreihin määriteltäessä eri sektoreiden rahoitusosuuksia ja haettaessa tasapainoa julkiseen talouteen.

Maakunnan toiminnan ja investointien valtionohjaus on voimakasta, mikä johtuu siitä, että maakuntien rahoitus on miltei kokonaan valtionrahoitusta. Toimintaa sääntelevä lainsäädäntö ja valtion maakuntiin kohdistuva hallinnollinen ohjaus määrittelevät pitkälti yleiskatteellisen rahoituksen käyttöä. Maakunnan ohjausjärjestelmään sisältyykin ongelmia maakuntien itsehallinnon näkökulmasta. Maakuntien oma verotusoikeus vahvistaisi maakuntien taloudellisia kannustimia ja mahdollistaisi esimerkiksi investointien ohjausta ja rahoitusta koskevan ohjausjärjestelmän keventämisen. Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että tiukka valtionohjaus ei ole riittävä tae uudistukselle asetetulle tavoitteelle hillitä kustannusten kasvua. Tiukka keskitetty ohjaus saattaa jopa lisätä kustannuksia, koska se rajoittaa maakuntien liikkumatilaa ottaa huomioon paikalliset olosuhteet.

Maakuntia ohjaavat lainsäädännön suorat velvoitteet, lainsäädäntöön perustuva toiminnan ja talouden ohjausjärjestelmä sekä maakuntien investointien rahoitus- ja ohjausjärjestelmä (josta enemmän jäljempänä). Maakuntien rahoituksen ollessa valtionrahoitusta maakuntien ohjaus lähenee valtion omiin virastoihinsa kohdistamaa ohjausta. Maakunnat käyvät ministeriöiden kanssa vuosittaiset ohjausneuvottelut niihin. Menettely lähenee tulossopimusmenettelyä, jota kuntiin ei ole mahdollista niiden itsehallinnon takia soveltaa. Valtiolla olisi edelleenkin hyvin avoimet mahdollisuudet puuttua maakuntien operatiivisiin päätöksiin erityisesti maakuntien yhteistyösopimusten piiriin kuuluvissa asioissa (järjestämislain 34-36 §).

Maakuntien talousohjaukseen liittyy kiinteästi sote-maakuntalain maakuntien sisäistä taloudenpitoa koskevat säännökset, erityisesti huomattavasti kuntia tiukemmat alijäämän kattamisvelvollisuudet sekä maakuntien arviointimenettelyyn ja sen kautta mahdollisesti maakuntarakenteen muuttamiseen johtavat kriteerit. Näin siitä huolimatta, että sote-maakuntien perustamisen keskeisenä syynä on tarve siirtää palvelut toiminnallisesti ja taloudellisesti kuntia vahvemmille organisaatioille. Maakuntien olisi katettava alijäämänsä kahdessa vuodessa.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että maakuntien mahdollisuus sopia työnjaosta kuntien kanssa on liian rajoitettua. Maakunnilla tulisi olla mahdollisuus ottaa täyttä korvausta vastaan hoitaakseen tehtäviä myös yksittäisiltä kunnilta. Maakuntien tehtäviä tulisi myös maakunnan ja kunnan välisellä sopimuksella voida siirtää kunnan järjestämisvastuulle, silloin kun se olisi tarkoituksenmukaista tehtävän hoidon kannalta.

Eri alueilla erilaiset työnajot ovat usein perusteltuja. Vaikka esimerkiksi ympäristöterveydenhuolto onkin lähtökohtaisesti syytä määritellä kuntien tehtäväksi, jo toteutettuja ja hyviksi koettuja ympäristöterveydenhuollon alueellisia ratkaisuja ei ole järkevää lainsäädännöllä purkaa. Rahoitusjärjestelmä on tehtävien siirron näkökulmasta selkeä, koska lain mukaan palveluiden järjestämisestä vastaava taho vastaisi siirrettävistä tehtävistä aiheutuvista kustannuksista täysimääräisesti.

Kysymys 9. Lainanottovaltuudet ja investointien ohjaus

Kuntaliitto pitää oikeana ratkaisua, jossa sote -toimitilat siirtyvät maakuntien hallintaan taseisiin, eikä niitä siirretä edellisellä hallituskaudella esillä olleeseen valtakunnalliseen toimitilayhtiöön. Tämä antaa liikkumatilaa vastata toimitilojen hallinnoinnissa paikallisiin ja alueellisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin.

Nyt ehdotettu investointien ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä (maakuntien investointisuunnitelma 4 vuodeksi, VN:n myöntämä lainanottovaltuus pitkäaikaisille lainoille ja mahdollinen valtiontakaus niille sekä investointien rahoitus poistojen kautta osana käyttö-kustannusten rahoitusjärjestelmää) ei kohdenna investointeihin käytettävissä olevia resursseja eri maakuntien erilaisten investointitarpeiden mukaisesti. Investointeja olisi ehdotetussa järjestelmässä ylipäättään mahdollista toteuttaa hyvin rajoitetusti. Nyt ehdotettu ratkaisu ei todennäköisesti mahdollista kaikissa

maakunnissa edes nykyisten toimitilojen asianmukaista ylläpitoa. Ehdotus onkin nähtävä ratkaisuna, jolla pyritään hillitsemään valtion viime vuosina liian laajoiksi kokemaa sote-investointeja. Investointien ohjaus ja rahoitusjärjestelmä on kuitenkin pohdittava kokonaisuudessaan uudestaan. Investointien ohjaukseen vaikuttavat myös maakuntien mahdollisen verotusoikeuden osalta tehtävät ratkaisut.

Kuntaliitto toteaa, että lainanottovaltuuden pohjana käytettäväksi ehdotetun lainanhoitokatteen laskentatapa on investointitarpeisiin nähden liian tiukka ja logiikaltaan ongelmallinen. Laskennassa käytettävät lainanlyhennykset saadaan ehdotuksen mukaan jakamalla konsernitaseen lainamäärä kymmenellä. Laskenta pohjautuu keskimääräiseen laskennalliseen lainanhoitoaikaan, ei todellisiin lainanlyhennyksiin. Investoinnin poistoaika on myös huomattavasti lainanhoitoaikaan pitempi. Lainanhoitokate perustuu myös kunkin maakunnan lainanhoitokykyyn, ei maakunnan todellisiin investointitarpeisiin. Suurissa investointitarpeissa oleva lainanhoitokyvyltään heikko maakunta ei siten voisi toteuttaa välttämättömiä investointeja ilman poikkeusrahoitusta, joka voisi johtaa maakunnan arviointimenettelyyn.

Kuntaliiton mielestä maakuntien investointien ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä tulisi valmistella toisenlaiselta pohjalta esimerkiksi siten, että vain taloudellisesti merkittävät investoinnit, kuten sairaalainvestoinnit ja maakuntien työnjaon kannalta merkittävät investoinnit, olisivat tiukassa valtionohjauksessa, mutta korjausinvestoinnit jäisivät maakuntien harkintaan. Käyttökustannusten rahoitusperusteissa olisi jo lähtökohtaisesti mahdollista ottaa huomioon tavanomaiset ylläpitoinvestoinnit. Kuntaliitto kiinnittää myös huomiota siihen, että ehdotettu investointien ohjausjärjestelmä koskisi toimitilainvestointien ohella myös ICT-investointeja, jotka ovat keskiössä pyrittäessä parantamaan palveluiden tuottavuutta. Investointien ohjausjärjestelmän ja siihen sisältyvän suunnittelu- ja hyväksyttämismenettelyn voidaan katsoa erityisesti vaarantavan palvelutoiminnan kehittämisen näkökulmasta välttämättömiä tietojärjestelmäinvestointien toteuttamista.

Ehdotetun investointien ohjausjärjestelmän ongelmallisuutta kuvaa hyvin hallituksen esityksessä oleva toteamus, että ”sairaanhoitopiirien talouden tietojen perusteella kuudella sote-maakunnalla arvioidaan todennäköisesti olevan heikko lainanhoitokyky. Sote-maakuntien lainanhoitokykyyn vaikuttavia tietoja ei ole mahdollista kaikilta osin ennakoita, mistä johtuen lainanottoa koskevan sääntelyn vaikutuksia ei ole mahdollista arvioida tarkasti.”

Esitysehdotuksen mukaan Kuntarahoituksen erikoissairaanhoitopiireille ja erityishuoltopiireille myöntämät lainat siirtyisivät sote-maakunnille ja valtio myöntäisi siirtyville lainoille valtiontakauksen. Näin siirtyviä lainoja ei tarvitsisi irtisanoa. Kuntaliitto katsoo, että sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoitushuollon jatkuvuuden turvaamiseksi ja maakuntien rahoituskustannusten hillitsemiseksi Kuntarahoituksen tulisi voida myöntää maakunnille myös uusia lainoja siihen saakka, kunnes maakuntien rahoitushuoltoon löydetään pysyvät ratkaisut. Maakuntien rahoituskustannuksia ei tulisi poliittisilla päätöksillä kasvattaa ja sen vuoksi olisi perusteltua, että maakunnat siirtymäkauden jälkeen tulisivat Kuntien takauskeskuksen jäseniksi ja ne voisivat siten käyttää Kuntarahoituksen palveluita sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitustarpeisiin samalla tavalla kuin kunnat nykyisin.

Kaksikielisten sote-maakuntien kansalliskielilautakunta

Sote-maakuntalain 33 §:ssä säädetään kaksikielisten sote-maakuntien kansalliskielilautakunnasta, sen jäsenistä ja tehtävistä sekä saamen kielen lautakunnassa sote-maakunnassa, johon kuuluu saamelaiden kotiseutalueeseen kuuluva kunta.

Kansalliskielilautakunnan tehtävien luonteen sekä niiden perusoikeuskytkennöistä johtuen lautakunnan toimien vaikuttavuus suhteessa sote-maakuntahallitukseen on varmistettava. Parhaiten tämä toteutuu säätämällä, että lautakunnan puheenjohtaja valitaan sote-maakuntahallituksen jäsenistä. Toinen vaihtoehto on varmistaa lautakunnan puheenjohtajalle säädöstasolla läsnäolo-oikeus hallituksen kokouksissa.

Tiedolla johtaminen on päätöksentekoa analysoidun, ajantasaisen ja käytettävissä olevan tiedon perusteella. Kansalliskielilautakunnan tehtävän hoitaminen edellyttää ruotsinkielisen väestön sosiaali- ja terveysdatan (tiedon) keräämistä ja analysointia. Tietoa tarvitaan myös ruotsin kieltä osaavan henkilökunnan saatavuudesta, ruotsinkielisten palvelujen ja palveluketjujen tarjonnasta, kielellisten oikeuksien toteutumisesta sekä asiakaskokemuksesta. Tiedolla johtamisen periaate tulee olla lähtökohtana kansalliskielilautakunnan tehtävässä. Samalla se on edellytys sille, että kaksikielisillä maakunnilla on tarpeelliset tiedot pystyäkseen raportoimaan eri väestöryhmien sosiaali- ja terveyshoidon tilanteesta THL:lle ja STM:lle.

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveysten palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen? ”

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

16. Onko 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☒ **ei**
- ☐ ei kantaa

17. Ovatko 13 §:n mukaiset yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset perusteltuja

- ☒ **kyllä**
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

18. Onko 16 §:n sääntely yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

19. Onko sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

20. Turvaako 37 §:n sääntely kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyöstä osaltaan ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

21. Onko 49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta tarkoituksenmukainen ja perusteltu?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

22. Minkä sote-maakunnan tehtäväksi tulisi säätää ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen (31 §) koko maassa?

23. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

8 § Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu

Kuntaliitto esittää tarkennettavaksi, onko järjestämisen rajaaminen sote-maakunnan alueeseen tarpeellista, kun aluekytkentä sisältyy jo maakunnan asukas -käsitteeseen. Rajausta on joka tapauksessa täsmennettävä esim. ostopalvelujen ja palvelusetelin osalta. Jos oma toiminta on kiellettyä maakunnan ulkopuolella, on tarkennettava sitä, koskeeko vastaava rajausta myös muita tuotantotapoja ja arvioitava sen vaikutukset palvelujen järjestämiseen.

Vaatus siitä, että sote-maakunnalla on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaattensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa, on periaatteena ymmärrettävä. Tavoitteena on vahva järjestäjä, mutta ehdotuksessa pyritään sääntelemään pitkälle menevällä ja tulkinnanvaraisella tavalla sitä, miten palvelut tulee järjestää.

Yhtäältä ehdotuksen mukaan järjestämisvastuuseen kuuluisi oikeus valita palveluntuotantotapa eli valita oman tuotannon ja yksityisen tai kolmannen sektorin palveluntuottajan välillä. Toisaalta päätösvaltaa rajattaisiin omaa tuotantoa koskevalla erittäin tulkinnanvaraisella säännöksellä.

Ehdotuksen perustelujen mukaan oman tuotannon tulee olla riittävän laajaa sekä osaamisen puolesta kattavaa, että sote-maakunta kykenee sopeuttamalla omaa palvelutuotantoaan huolehtimaan myös häiriötilanteissa vaarantuvista palveluista. Esimerkiksi perustelujen toteamus siitä, että yksityisen palveluntuottajan konkurssitilanteessa sote-maakunnan tulee kyetä huolehtimaan kyseisistä palveluista oman palvelutuotantonsa kautta, herättää kysymyksen siitä, onko sote-maakunta velvollinen ylläpitämään ylikapasiteettia erilaisten häiriötilanteiden varalta, kun otetaan vielä

huomioon, että säännöksessä edellytetään sote-maakunnalta järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämäksi riittävää oma palveluntuotanto. Esimerkiksi yksittäisen palveluntuottajan konkurssitilanteessa palveluista voidaan huolehtia oman tuotannon ohella muiden yksityisten palveluntuottajien kanssa sekä erityisjärjestelyin eikä pelkästään oman palvelutuotannon avulla.

Esimerkiksi kunnat lähtevät jo nykyisin lähtökohtaisesti jatkuvuudenhallinnan ja varautumisen suunnittelussaan usein siitä, että häiriötilanteissa ne käyttävät oman tuotantonsa lisäksi myös muita palveluntuottajia.

12 § Edellytykset palvelujen hankkimiselle yksityiseltä palveluntuottajalta

Vaatus siitä, että hankittavien palvelujen on oltava sisällöltään, laajuudeltaan ja määrälliseltä osuudeltaan sellaisia, että sote-maakunta pystyy huolehtimaan kaikissa tilanteissa järjestämisvastuunsa toteuttamisesta myös hankittavien palvelujen osalta, on tulkinnanvarainen ja vaatii täsmentämistä. Järjestämisvastuuseen liittyy lähtökohtaisestikin vastuu myös ostopalveluista. Ilmaisu kaikissa tilanteissa on moniselitteinen ja tässäkin herättää huolen siitä, edellytetäänkö palvelutuotannossa päällekkäistä kapasiteettia. Vrt edellä 8 §.

Vaatus siitä, että Sote-maakunta ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä, voi näin kategorisessa muodossa osoittautua ongelmalliseksi. Julkisen vallan käyttöä sisältyy esimerkiksi palveluihin, joihin liittyy rajoitustoimenpiteitä kuten esimerkiksi lastensuojelujen sijaishuolto, kehitysvammaisten erityishuolto sekä ikääntyneiden asumispalvelut.

Perusteluissa on todettu, että sääntelyä rajoitustoimivallan käytöstä yksityisissä palveluissa on esim. lastensuojelulaissa tai erityishuoltolaissa, mutta pykälätekstissä ei ole kuitenkaan poikkeusta näiden palvelujen osalta. Lastensuojelussa (mukana myös mm. avohuolto) ostot yksityisiltä 44,9 % käyttökustannuksista. Lastensuojelulaitoksista noin 80 % on yksityisten ylläpitämiä. Vammaisten ympärivuorokautisen hoidon asumispalveluista yksityisten osuus on 48,9 %

Erityisen ongelmallisia tässä ovat ne palvelut, joissa käytettävistä rajoitustoimenpiteistä ei ole asianmukaisella tavalla säädetty. Suurimpana ryhmänä tässä on ikääntyneiden muistisairaiden tehostettu palveluasuminen. Tosiasiallisesti niissä käytetään rajoitustoimenpiteitä ts. julkista valtaa ilman nimenomaisia säännöksiä rajoitustoimenpiteistä ja säännöksiä, jotka mahdollistavat yksityisille toimijoille julkisen vallan käytön. Ikääntyneiden ympärivuorokautisen hoidon asumispalveluista yksityisten osuus on vähintäänkin 33,9 % käyttökustannuksista

Tällaisenaan pykälä tulee tarkoittamaan toteuttamiskelvotonta palvelurakenteen muutosta. Säädösehdotusta on näiltä osin täsmennettävä.

13§ Yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset ja 16§ yksityisen palveluntuottajan alihankinta

13§:ssä säännellään yksityistä palveluntuottajaa koskevista vaatimuksista ja 16§:ssä vastaavasti yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta. Ehdotettujen pykälien sääntely menee kuitenkin osittain pidemmälle kuin voimassa olevassa hankintalaissa on säädetty. Siksi vähintään perusteluissa olisi hyvä tuoda selkeästi esiin, miltä osin järjestämislaissa on tarkoitus säätää asiasta hankintalaista poikkeavasti. Sosiaali- ja terveyspalveluiden hankinnat kilpailutetaan hankintalain 12 luvun mukaisesti. Kyseisessä luvussa ei esimerkiksi ole alihankintoja koskevaa pykälää. Hankintadirektiiveissä alihankinnat on säännelty eri tavalla ja näin ollen järjestämislain pykälät toisivat hyvin erilaisen/tiukemman lähestymiskulman alihankkijoiden käyttämiseen. Tämä olisi hyvä tuoda soveltajalle selkeästi esiin.

Lisäksi pykälissä tuodaan esiin sotemaakunnalle kuuluvia erilaisia selvitys- ja varmistusvelvollisuuksia hankintaprosessin aikana. Näidenkin osalta olisi hyvä selkeästi todeta, jos näiden osalta on tarkoitus poiketa voimassa olevasta hankintalaista. Käytännön näkökulmasta olisi myös tärkeä turvata, että kaikki vaadittavat tiedot olisivat tosiasiallisesti sotemaakunnan/hankintayksikön käytössä automaattisesti ja reaaliaikaisesti siinä vaiheessa, kun hankintaprosessi sitä edellyttää. Manuaalisesti näin laajan selvitysvelvollisuuden täyttäminen voi olla haastavaa ja resurssitehotonta

15§ Palvelujen hankintaa koskevan päätöksen perusteleminen

Ehdotetussa 15§:ssä viitataan hallintolain 44§:n mukaiseen perusteluvelvollisuuteen. Kuitenkin hankintalain mukaan kilpailutetut hankintapäätökset tehdään hankintalain 123§:n mukaisesti. Hankintalain 123§:n mukainen perusteluvelvollisuus on laajempi ja näin ollen erityislainsäädäntöä suhteessa hallintolakiin. Selvyyden vuoksi olisi hyvä jo pykälätasolla viitata hankintalain 123§:ään.

Lisäksi huomiona, että 15§:n perusteella tapahtuva hankintapäätöksen perusteluvelvollisuuden laajentaminen esitetyssä muodossa johtaisi käytännössä siihen, että pykälässä mainituista asioista tulisi valitusperuste markkinaoikeuteen ja näin ollen yksittäinen hankinta voisi kumoutua sillä perusteella, että se ei täytä järjestämislain sisällöllisiä vaatimuksia. Tämän tarkoituksenmukaisuutta olisi syytä jatkovalmistelussa erikseen pohtia.

22 § Sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta

Koska neuvottelukunnan tehtäviin liittyy myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, sekä tähän liittyvää yhteistyötä koskevia kysymyksiä, Kuntaliitto ehdottaa neuvottelukunnan kokoonpanoon lisättäväksi kuntien eduksen

23 § Sosiaali- ja terveystieteiden neuvottelut sote-maakunnan kanssa

Kuntaliitto esittää, että neuvotteluihin kutsutaan mukaan myös alueen kuntien edustus, koska neuvotteluissa käsitellään mm. hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja tätä koskevaa yhteistyötä kuntien kanssa

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Kysymys 12

Lakiluonnoksessa on uudistuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta epätarkoituksenmukaisia esityksiä. Palvelujen hankkimista yksityiseltä palveluntuottajalta rajoittavat säädökset ja velvoitteet epätarkasti määritellystä riittävästä omasta tuotannosta sekä useissa kohdin tarpeettoman tiukka valtion ohjaus voivat johtaa nyt hyvin toimivien monituottajamallien ja julkisen, yksityisen ja 3. sektorin yhteistyön heikentymiseen. Lopputuloksena voi olla toimimaton ja kallis palvelurakenne, joka heikentää palvelujen saatavuutta ja lisää julkisen talouden kustannuksia.

Sote-järjestämislain tarkoituksenmukaisuuden arviointia rajoittaa myös se, että palvelujen kokoamisesta laajempiin kokonaisuuksiin säädetään muussa lainsäädännössä. Lausujilla ei näin ollen ole mahdollisuutta arvioida sote-järjestämislain toimivuutta pidemmälle tulevaisuuteen palvelurakenteiden, palvelujen saatavuuden eikä saavutettavuuden näkökulmasta.

Järjestämislailla rajattaisiin voimakkaasti sote-maakunnan mahdollisuuksia kantaa järjestäjälle sote-maakuntalain 7 §:ssä säädettyä järjestämisvastuuta, vaikka uudistus toteutetaankin suurentamalla sote-järjestäjien aluetta ja kokoamalla osaamista. Tämän pitäisi johtaa järjestäjän päätösvallan lisäämiseen, ei sen voimakkaaseen rajaamiseen, kuten nyt esitetään.

Kysymys 13

Lakiluonnos luo edellytyksiä sote-palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiseksi, joskin tämän toteutuminen riippuu rahoituksen riittävydestä. Palvelujen saatavuuden ohella niiden tosiasiallinen saavutettavuus on tärkeää erityisesti perustason palveluissa. Mikäli sote-maakuntien rahoitus ei ole riittävä, voidaan useampia palveluja joutua kokoamaan suurempiin kokonaisuuksiin. Tämä vaarantaisi palvelujen saavutettavuuden sekä perustason vahvistamisen tavoitteiden toteutumisen

6 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa

Kuntien merkittävä rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tulee huomioida ja varmistaa että kunnilla on sen toteuttamiseksi riittävät taloudelliset resurssit ja osaaminen. Kuntaliitto pitää kunnille suunnattavaa erillistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rahoitusta myönteisenä ja katsoo että sen toimivuutta ja vaikutuksia tulee seurata.

Kunnan ja sote-maakunnan välisen yhteistyön varmistamiseen ei lakiluonnoksessa ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Erityisen tärkeää yhteistyö on sote-maakunnan ja kunnan yhteisillä asiakaspinnoilla, joissa vaikuttavalla yhteistyöllä on mahdollista edistää asiakkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä hillitä sote- kustannusten kasvua. Yhteisiä asiakaspintoja on mm. lasten ja perheiden palveluissa, nuorten työpajapalveluissa, työllisyyden hoitoon liittyvissä tehtävissä ja maahanmuuttopalveluissa.

7 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sote-maakunnassa

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutuminen edellyttää yhteistyötä, ja tiedonkulkua sote-maakunnan ja kunnan välillä sekä niitä tukevia, selkeitä yhteistyörakenteita toiminnan eri tasoilla

Väestötasolla kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö edellyttää sote-maakunnalta konkreettista asiantuntijatukea. Kuntaliitto pitää kannatettavana perusteluissa todettua sote-maakuntien velvoitetta osoittaa riittävät resurssit kunnille asiantuntijatukeen.

Kunnat tarvitsevat johtamiseen reaaliaikaista tietoa ja erityisesti hyvinvoinnin edistämisen tehtävän toteutuminen vaatii onnistuneeseen toteuttamiseen monipuolista tietoa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tilasta. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilaa koskevien riittävien tietojen liikkuminen kuntien ja kuntayhtymien välillä on todettu jo aikaisemmin haasteelliseksi ja uudistukseen liittyvänä keskeisenä riskinä on, että tilanne sote-tehtävien järjestämisvastuun siirron yhteydessä hankaloituu. Lainsäädännöllä tulisi varmistaa, että kunnilla on niiden lakisääteisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävän toteuttamiseksi riittävän kattava ja ajantasainen tietopohja.

Jatkovalmistelussa tulisi keskittyä tiedon ajantasaisuuteen, tiedon liikkumisen rakenteisiin ja mahdollistavaan lainsäädäntöön. Ajantasaisen tiedon toimittamisen velvollisuus olisi syytä kirjata erikseen maakuntien tuottamaan asiantuntijatukeen kunnille. Kunnissa syntyvän tiedon välittämisessä ja kokoamisessa on syytä huomioida siitä kunnille aiheutuvat kustannukset.

8 § Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu

Vaatus järjestämisvastuun toteuttamisen edellyttämästä omasta palvelutuotannosta sekä julkisen vallan käyttöä sisältävien palveluiden hankintakiello rajoittavat tarpeettomasti yksityisen ja kolmannen sektorin palveluntuottajien hyödyntämistä, ja uhkaavat johtaa tehottomiin ja vaikeasti toteutettavissa oleviin ratkaisuihin.

Lakiluonnoksen perusteluissa todetaan, että yksityisen palveluntuottajan konkurssitilanteessa sote-maakunnan tulee kyetä huolehtimaan kyseisistä palveluista oman palvelutuotantonsa kautta. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko sote-maakunta velvollinen ylläpitämään ylikapasiteettia erilaisten häiriötilanteiden varalle, koska säännöksessä edellytetään sote-maakunnalta järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämää riittävää oma palvelutuotantoa. Esimerkiksi yksittäisen palveluntuottajan konkurssitilanteessa palveluista voidaan huolehtia oman tuotannon ohella esim. muiden yksityisten ja kolmannen sektorin palveluntuottajien kanssa sekä erityisjärjestelyin eikä pelkästään oman

palvelutuotannon avulla. Kunnat lähtevät jo nykyisin jatkuvuudenhallinnan ja varautumisen suunnittelussaan siitä, että ne käyttävät oman tuotantonsa lisäksi myös muita palveluntuottajia.

Järjestämisen rajaamista sote-maakunnan alueeseen on täsmennettävä esim. ostopalvelujen ja palvelusetelin osalta. Jos oma toiminta on kiellettyä maakunnan ulkopuolella, on selkiytettävä sitä, koskeeko vastaava raja myös muita tuotantotapoja. Jos näin on, sillä olisi merkittäviä toiminnallisia sekä kustannus- ja yritysvaikutuksia, jotka olisi arvioitava. Kuntaliitto on tehnyt asiaa koskevan pykäläkohtaisen muutosehdotuksen.

Sote-maakunnan toimialan alueellinen rajaaminen maakuntalaissa

Sote-maakunta voi 6 §: mukaan harjoittaa alueellaan sen lakisääteisiä tehtäviä tukevaa, vähäriskistä liiketoimintaa. Alueellinen rajaaminen poikkeaa kuntalain nykyisestä ja voi johtaa joissakin tapauksissa maakunnan järjestämisvastuulle siirtyviä palveluja tuottavien osakeyhtiöiden toiminnan huomattavaan rajaukseen. Ehdotettu alueellinen toimialan rajaaminen on tarpeellista tiukkaa.

12 § Edellytykset palvelujen hankkimiselle yksityiseltä palveluntuottajalta

12 a § Sosiaali- ja terveydenhuollon vuokratyövoiman käyttö

Vaatus siitä, että hankittavien palvelujen on oltava sisällöltään, laajuudeltaan ja määrälliseltä osuudeltaan sellaisia, että sote-maakunta pystyy huolehtimaan kaikissa tilanteissa järjestämisvastuunsa toteuttamisesta myös hankittavien palvelujen osalta, on tulkinnanvarainen. Järjestämisvastuuseen liittyy lähtökohtaisesti aina vastuu myös ostopalveluista.

Ilmaisu kaikissa tilanteissa on moniselitteinen ja herättää huolen siitä, edellytetäänkö palvelutuotannossa päällekkäistä kapasiteettia.

Vaatus siitä, että sote-maakunta ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä, tulee lakiluonnoksessa esitetyssä kategorisessa muodossa tarkoittamaan Kuntaliiton arvion mukaan toteuttamiskelvotonta palvelurakenteen muutosta. Kuntaliitto on tehnyt tähän liittyvän pykäläkohtaisen muutosehdotuksen.

Kuntaliitto pitää epätarkoituksenmukaisena rajata vuokratyövoiman käyttöä 12 §:n mukaisilla ulkoistusten reunaehdoilla, koska vuokratyövoima on sote- maakunnan johdon ja valvonnan alaisena samalla tavalla kuin oma henkilöstö. On riittävää, että vuokratyövoimaa koskevat samat kelpoisuus- ym. vaatimukset kuin omaa henkilökuntaa.

.

31 § Ruotsinkielisten ja saamenkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen

Lakiehdotuksen mukaan sote-maakunnalla X:llä olisi kaksi tehtävää: Sote-järjestämislain 31 §:ssä määritelty ruotsinkielisten palvelujen kehittämistehtävä sekä saman lain 37 §:ssä mainittu kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyösopimuksen koordinointi (ja valvonta).

Kuntaliitto huomauttaa, että kyseiset tehtävät ovat kaksi hyvin erilaista tehtävää, jotka edellyttävät erilaisia valmiuksia, resurssointia sekä osaamista niitä hoitavalta maakunnalta. On huolellisesti arvioitava palvelujen laadun, kehittämisen sekä saatavuuden näkökulmasta onko perusteltua säätää kyseiset velvollisuudet yhdelle maakunnalle, vai takaisiko hajautettu valtuutus esimerkiksi kahdelle maakunnalle paremmat edellytykset tehtävien hoitamiseksi.

Sote-järjestämislain 31 §:n mukaan X sote-maakunnan tehtävänä on tukea ruotsinkielisten palvelujen kehittämistä koko maassa. Kyse on varsin kattavasta tehtävästä, joka edellyttää maakunnalta riittävän suuret ruotsinkieliset henkilöresurssit; selvän kytköksen tutkimus- ja yliopistomaailmaan; taloudellista vakautta ja mahdollisuutta resurssointiin sekä laajan palveluvalikoiman monipuolisten tehtävien takaamiseksi. Kuntaliitto toteaa myös, että vastuumaakuntamalli ei saa johtaa ruotsinkielisen kehittämistoiminnan eriytymiseen suomenkielisestä kehittämistoiminnasta.

33 - 36 § Sote-maakuntien välinen yhteistyö

Järjestämislain 33 - 36 §:issä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueista, sote-maakuntien yhteistyösopimuksesta, yhteistyösopimuksen valmistelusta ja toteutumisen seurannasta sekä valtioneuvoston toimivallasta päättää sote-maakuntien yhteistyösopimuksesta. Yhteistyösopimuksen sisältöä koskevat ehdotukset kattavat suuren osan sote-maakuntien toimintaa, mitä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Yhteistyösopimuksen velvoittava vähimmäissisältö pitäisi rajata koskemaan asioita, jotka ovat selkeästi luonteeltaan maakuntien välistä yhteistyötä tai työnjakoa edellyttäviä

Sote-maakuntien yhteistyösopimuksessa olisi sovittava mm. toimenpiteistä, joilla toteutettaisiin koko yhteistyöalueella vaikuttava, laadukas ja kustannustehokas soten järjestämis- ja tuotantorakenne. Perustelujen mukaan tällä olisi tarkoitus mahdollistaa kaikille asiakkaille yhdenvertaiset palvelut. Edelleen perusteluissa sanotaan, että säännös ei kuitenkaan määritteli sitä, millä etäisyydellä palvelut tulisi olla saatavilla.

Palvelujen yhdenvertainen saatavuus ja saavutettavuus ovat uudistuksen tavoitteita, mutta Kuntaliiton ei näe tavoitteen saavuttamisen edellyttävän sote-maakunnan järjestämisvastuun rajoittamista, koska se samalla heikentää sote-maakunnan mahdollisuuksia kehittää asukkaiden ja alueellisiin tarpeisiin vastaavia palveluja ja tuotantorakennetta. On paradoksaalista, että samalla kun sote-uudistuksen tavoitteena on vahvistaa järjestäjän roolia kasvattamalla niiden kokoa, rajataan sote-maakuntien mahdollisuuksia käyttää järjestäjän valtaa ja osaamista.

Kuntaliitto katsoo, että sote-maakuntien valtionohjausta tulisi rajata uudistuksen tavoitteiden saavuttamisen ja maakuntien välisen työnjaon ja yhteistyön näkökulmasta välttämättömiin kohteisiin ja jättää päätöksenteko mm. palvelujen tuotantorakenteesta kullekin sote-maakunnalle.

37 § Kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyö

Sote-järjestämislain 37 §:ssä säädetään kaksikielisten maakuntien velvollisuudesta sopia keskinäisestä yhteistyöstä ja työnjaosta tiettyjen pykälässä tarkemmin määriteltyjen ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisessa.

Kuntaliitto toteaa, että lähtökohtana pykälässä kuvattujen palvelujen turvaamiselle sote-maakuntien välinen sopimukseen perustuva yhteistyö on kannatettava. Sopimusveloitteeseen ei ole lainsäädännössä kytketty käyttövelvollisuutta, mitä pidämme onnistuneena ratkaisuna vähemmistön oikeuksien toteuttamiseksi. Ehdotettu säännös antaa hyvät lähtökohdat ruotsinkielisten palvelujen turvaamiseen uudistuksessa.

Kaksikielisten maakunkuntien sopimusveloite koskee palveluja, joiden osalta yhteistyö on välttämätöntä tai tarpeellista palvelujen edellyttämän osaamisen, palvelujen saatavuuden tai laadun taikka kielellisten oikeuksien varmistamiseksi tehtävän vaativuuden, harvinaisuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Pykälässä ei tarkemmin määritellä sopimusveloitteeseen kuuluvia palveluja, joskin yksityiskohtaisissa perusteluissa mainitaan mm. päihdepalvelut ja lastenpsykiatria.

Kuntaliitto toteaa, että ehdotettu säännös on tulkinnanvarainen ja vaikeaselkoinen sopimusvelvoitteeseen kuuluvien palvelujen määrittelyn osalta. Sopimusvelvoitteeseen kuuluvat ehdotuksen mukaan sekä ns. Kärkulan entiset palvelut, että muut määritelmän mukaiset sote-palvelut, joista osa tällä hetkellä tuotetaan keskitetysti ja osa hajautetusti.

Tulkinnanvaraisuus ja vaikeaselkoisuus on haaste sekä palveluvalikoiman määrittelyssä, sopimusneuvotteluissa ja yhteistyön koordinoimisessa. Lainsäädännössä on luotava selkeät indikaattorit tulkinnanvaraisuuden helpottamiseksi, esimerkiksi selkeät kriteerit saatavuuden tai harvinaisuuden kynnysten määrittelemiseksi. Säännöksestä tulisi myös käydä ilmi voiko yhteistyöhön kytkeä tukipalveluita kuten esimerkiksi käännös-, tulkkim- tai digitaalisia ohjauspalveluita. Lisäksi kunnat ovat Kuntaliiton kuulemisessa tuoneet esiin tarpeet selkeälle ohjeistukselle ja tuelle sopimusprosessin osalta, eli myös sopimusprosessia tulisi ohjeistaa tarkemmin.

Sote-järjestämislain 37.3 §:n mukaan yhdelle sote-maakunnalle (”maakunta X”) säädettäisiin velvollisuus koordinoita kaksikielisten maakuntien sopimuksen laatimista. Koordinoimistehtävän lisäksi tulisi säätää velvollisuudesta myös valvoa yhteistyösopimusta. Ehdotetun 37.5 §:n mukaan yhteistyösopimuksen toteutumista olisi seurattava ja arvioitava vuosittain, mutta vastuutaho valvontakokonaisuudesta on epäselvä.

Pykälä liittyy, kuten pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, Kärkulan palvelujen uudelleenjärjestämiseen. Lakiehdotus lähtee siitä, että Kärkulan palvelut karkeasti ottaen jaetaan niille maakunnille, jossa toiminta sijaitsee, ja sote-maakunnat yhteistyösopimuksen muodossa myöhemmin sopivat yhteistyön tavasta.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan ruotsinkielisten kehitysvammaisten palvelujen, hoidon ja hoivan turvaamisen näkökulmasta on laissa kiinnitettävä erityistä huomiota kaksikielisten maakuntien väliseen yhteistyön toimivuuteen kehitysvammaisten erityishuollon palvelujen osalta. Lainsäädännössä yhteistyötä ruotsinkielisten kehitysvammaisten erityishuollon osalta on mahdollistettava mahdollisimman joustavasti esimerkiksi sote-maakuntayhtymänä tai vastuusote-maakuntakuntamallin muodossa sote-maakuntien tarpeiden mukaisesti.

49 § Varautuminen yhteistyöalueella

Lakiesityksen 49 § 1 momentissa säädettäisiin yo-sairaalaan ylläpitävälle sote-maakunnalle ja HUS-maakuntayhtymälle varautumiseen liittyvästä yhteistyöstä yhteistyöalueellaan. Niiden tehtävänä oli yhteistyöalueellaan ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua yhtenäisten periaatteiden mukaisesti. Valmiussuunnittelun ohjaamista koskeva tehtävä ei vaikuttaisi kuntien, kuntayhtymien tai sote-maakuntien yleiseen varautumisvelvollisuuteen. Kuntaliitto pitää esitystä kannatettavana.

Lausuntopyyntökyselyssä pyydetään arviota 49 § 2 momentin sääntelyyn, joka koskee valmiuskeskusta. Esityksen mukaan yo-sairaalaan ylläpitävässä sote-maakunnassa ja HUS-maakuntayhtymässä tulisi olla yhteistyöalueen tilannekuvan luomista ja ylläpitämistä varten sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus. Kuntaliitto ei kannata esitystä.

Kuntaliitto katsoo, että kaikissa maakunnissa tulee olla sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus ja itsenäiset valmiudet tilannekuvan ylläpitämiseen, ei ainoastaan yliopistollista sairaalaan ylläpitävissä maakunnissa. Paikallisten sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden yhteistyö alueensa kuntiin varmistaa parhaiten varautumisen edellytykset, ohjauksen ja tarkoituksenmukaisen tiedonkeruun tilannekuvan osalta. Vastuun siirtyminen kauemmas peruskunnista vie käytännön toimijat etäämmälle toisistaan. Esimerkiksi Covid-19 pandemia osoittaa, että keväällä 2020 kerätty tilannekuva ei riittävästi huomionnut alueellisia erityispiirteitä, millä oli merkitystä mm. johtamistoiminnan kannalta.

56§ Asiakas- ja potilastietojen rekisterinpito

Lakiesityksen 56§ ehdotetut muutokset koskevat asiakas- ja potilastietojen rekisterinpitoon liittyvien tehtävien siirtämisen nykyisiltä vastuorganisaatioilta sote-maakunnille. Lakiesityksessä ei ole erillisesti otettu kantaa rekistereiden ja niihin liittyvien vastuiden toteuttamiseen Uudenmaan erillISRatkaisussa. Tältä osin pykälään, tai vaihtoehtoisesti Uttamaata koskevaan erillislakiin tulisi lisätä säädökset, joilla palveluketjujen tueksi tarvittava yhteinen tiedonhallinta, ja esimerkiksi yhteisten asiakas- ja potilastietojärjestelmien käyttö, mahdollistettaisiin myös erillISRatkaisun piirissä.

Sosiaali- ja terveystalveluiden vaikuttavan toteuttamisen ja palveluiden yhteensovittamisen edellytyksenä on se, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja pystytään tietoturvalisesta hyödyntämään moniammatillisen yhteistyön tukena. Nykytilassa terveydenhuollon ja sosiaalihuollon monilta osin erilliset potilas- ja asiakastietojen käsittelyä, niiden rekisterinpitoa ja salassapitoa koskevat säädökset hankaloittavat sosiaali- ja terveystalveluiden asiakaslähtöistä toteuttamista, erityisesti tilanteissa, jossa asiakkaan saamaan palvelukokonaisuuteen sisältyy sekä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon tehtäviä. Kuntaliitto pitää välttämättömänä, että laajempi tietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön uudistamiseen ja selkeyttämiseen tähtäävä valmistelu käynnistetään riittävästi resursoituna välittömästi

Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaista

25. Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisista tavoitteista. Säännöksessä luetellaan asiat, jotka valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on määriteltävä. Luettelo ei ole tyhjentävä. Ovatko säännöksessä luetellut kohdat tarkoituksenmukaisia?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

26. Mikä pitäisi lisätä/mikä pitäisi poistaa?

Esitys mahdollistaa toimialan suunnitteluperusteiden ja tavoitteiden esittämisen, mutta vaarana on, että ohjaus muokkaantuu suunnitteluperusteita ja tavoitekuvaauksia tarkemmalle tasolle, jolloin maakunnalle ei muodostu hallituksen esityksen painottamaa itsehallinnollista luonnetta. Lisäksi pykälä sisältää avoimen valtakirjan säätää ”muuta pelastustoimen kehittämiseksi tarpeellisia asioita”, mikä ei ole lakiteknisesti onnistunut muotoilu eikä sisällöllisesti perusteltavissa.

27. Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. Lisäksi lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonnasta. Onko sote-maakunnille ehdotettu seuranta-, arviointi- ja omavalvontakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

- ☐ kyllä
- ☒ **Kyllä pääosin**

- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

28. Pelastustoimen järjestämislain 5 pykälässä säädetään tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden tai laadun turvaamiseksi taikka tehtävien vaativuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Ovatko säännöksessä esitetyt koottavat tehtävät perusteltuja?

- kyllä
- **kyllä pääosin**
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

29. Mitä kansainvälisessä pelastustoiminnassa hyödynnettäviä erityisresursseja (kalusto, muodostelmat) olisi tarkoituksenmukaista koota jonkun maakunnan/maakuntien hoidettavaksi?

-

30. Mitä kansainvälisen avunannon ja vastaanottamisen edellyttämiä toimintoja (hälyttäminen, varustaminen jne.) olisi tarkoituksenmukaista koota johonkin maakuntaan/maakuntiin ja jos kyllä, mihin maakuntaan/maakuntiin?

Jo nykyisen järjestelmän puitteissa kansainvälisissä pelastustoimen tehtävissä tarvittavia kalustoja on keskitetty. Muodostelmien osalta voidaan käytännössä hyödyntää henkilöresursseja riippumatta niiden maantieteellisestä sijainnista.

31. Pelastustoimen järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

5 § Tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin

Tavoite koota erikseen määritettyjä palveluja suurempiin kokonaisuuksiin on hyväksyttävissä erityisesti toiminnallisista perusteista, joita pykälän perusteena kuitenkaan ei mainita. Riippumatta koottavista tehtävistä, on jokainen maakunta pelastustoimen palvelujen tuottamisen osalta täysivaltainen. Koottavat tehtävät eivät synnytä maakuntien rakenteellista jakoa kahteen eri tasoon.

6 § Pelastustoimen palvelutasopäätös

Muutosesitys: lisätään maakunnalle velvoite kuulla kuntia pelastustoimen palvelutasopäätöksestä.

Perustelu: Kunnilla tiedot toimintojensa riskitasoista, aluesuunnittelusta, rakentamisesta jne., joita pelastustoimi tarvitsee alueellisen riskitiedon kokoamisessa ja palvelutarpeen kartoittamisessa. Lisäksi kunnilla vastuu perusinfrastruktuurin tuottamisesta ja ylläpitämisestä, joilla on suora vaikutus maakuntien varautumiseen.

9 § Pelastustoimen neuvottelukunta

Muutosesitys: Perusteluosaan lisätään maininta, että pelastustoimen neuvottelukunta kuulee työssään kuntia.

Neuvottelukunnan ei tule olla ohjauksen, vaan (asiakas)palautteen käsittelyn rakenne. Neuvottelukunnan tulee kerätä palautetta pelastustoimen palveluista ja neuvottelukunnan työn puitteissa tulee kuulla mahdollisimman laajaa joukkoa pelastustoimen asiakkaita ja sidosryhmiä. Perusteluissa on mainittu pelastustoimen järjestökentän sekä pelastustoimen asiantuntijoiden kuuleminen, mutta ei kuntien kuulemista.

32. Muut vapaamuotoiset huomiot pelastustoimen järjestämislaista.

Esitys lisää merkittävästi valtion ohjausta pyrkien estämään maakunnan itsehallinnon pelastustoimen asioissa. Esityksessä kuvatut tavoitteet olisivat saavutettavissa nykyjärjestelmän puitteissa. Esityksessä valtion ohjauksen sellaisenaan väitetään tuottavan tavoitteiden mukaisen pelastustoimen kehityksen.

Sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuuden osa-alueella on päällekkäisyyttä sisäministeriön ja aluehallintovirastojen tehtävien välillä. Aluehallintovirastojen työn määrittäminen osaksi sisäistä valmistelua siten, että aluehallintovirastojen vuosittainen asiantuntija-arvio toimii osana sisäministeriön valtakunnallista selvitystä, on perustellumpaa kuin aluehallintovirastojen asiantuntija-arvion määrittäminen erilliseksi tehtäväksi. Lisäksi aluehallintovirastojen tehtäväksi on annettu palvelutasopäätöksen hyväksymismenettely ja palvelutason valvonnan tehtävä, vaikka sisäministeriölle esitetään useita elementtejä toiminnan suunnittelun ja toteutuksen ohjaukseen. Valtion tarvitessa ohjaustoiminteeseensa lisäresursseja, olisi perusteltua hyödyntää aluehallintovirastojen asiantuntemusta osana sisäministeriön sisäistä valmistelua ja säätää laillisuusvalvonta aluehallintovirastojen päätehtäväksi pelastustoimen osa-alueella.

Kysymyksiä voimaanpanolaista

33. Sote-maakuntien aluejaon pohjana on kuntaperusteinen maakuntajako, josta säädetään voimaanpanolain 5 §:ssä. Onko ehdotettu aluejako tarkoituksenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☒ ei kantaa

34. Sote-maakuntarakennelain 3 §:n mukaan maakuntajako toimii nykyiseen tapaan myös muiden valtion aluejakojen perustana. Lisäksi maakuntajako toimii maakuntien liittojen toimialuejaon pohjana. Onko ehdotettu 5 §:n mukainen aluejako tarkoituksenmukainen muun aluehallinnon näkökulmasta?

- ☐ kyllä
- ☒ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei

- ei kantaa

35. Lakiehdotuksessa Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava siirtyisivät Etelä-Savosta Pohjois-Savoon. Muutos vaikuttaa sekä sote-maakuntaan että valtion aluejakojen pohjana olevaan maakuntajakoon. Mihin maakuntaan näiden kuntien tulisi kuulua ja mitä vaikutuksia vaihtoehtoilla olisi lausunnonantajan toimintaa:

- Etelä-Savon maakuntaan
- Pohjois-Savon maakuntaan

Ei kantaa

36. Lakiehdotuksessa Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisi neljä sote-maakuntaa (Itä-Uusimaan sote-maakunta, Keski-Uusimaan sote-maakunta, Länsi-Uusimaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta) sekä Helsingin kaupunki, joka ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan. Muiden aluejakojen osalta Uudenmaan nykyinen maakunta olisi yksi kokonaisuus. Onko ehdotettu sääntely aluejakojen näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

- **kyllä**
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

37. Turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetyt tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §)?

- kyllä
- kyllä pääosin
- **ei pääosin**
- ei
- ei kantaa

38. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

39. Voimaanpanolain 4 luvussa säädetään kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelyistä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Onko kompensaatiosääntely hyväksyttävä?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

40. Voimaanpanolain 17 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

- ☒ **kyllä**
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

41. Onko 28 §:n mukainen ulkoistamissopimusten mitättömyyttä koskeva sääntely perusteltu ja turvaako se osapuolten aseman riittävästi?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☒ **ei**

- ei kantaa

42. Turvaako Kårkullan toiminnan jakamista koskevat ehdotukset sen toiminnan jatkuvuuden sote-maakuntien toimintana?

Kårkullan kuntayhtymän lakkauttaminen ja toiminnan siirtäminen maakuntien vastuulle on suuri muutos nykyiseen toimintaan. Mittakaavaetuja hyödyntämällä Kårkulla voi nykyään taata ruotsinkielisen palvelun myös paikallisesti. On erittäin tärkeää, että ruotsinkielisten kehitysvammaisten palvelut turvataan katkeamatta, kun Kårkullanin kuntayhtymä lakkautetaan. Tämä asiakasryhmä on erityisen haavoittuva, ja sen on saatava kaikki palvelut (asiantuntija-, asumis-, neuvontapalvelut jne.) omalla äidinkielellään myös jatkossa.

Kaksikielisten maakuntien tulee yhteistyösopimuksella velvoittaa yhteistyöhön myös Kårkullanin nykyisten palvelujen osalta, koska riittävän suuri väestöpohja mahdollistaa ruotsinkielisten palvelujen ja palveluketjujen järjestämistä, kehittämistä ja pitkäjänteisyyttä.

Ehdotuksen mukaan asiantuntijapalvelut säilyvät Varsinais-Suomen maakunnassa. Yhteistyösopimuksessa kaksikielisten maakuntien tulisi sopia kehittämis- ja asiantuntijapalvelujen käytöstä, kehittämisestä ja muista toimintaperiaatteista, sillä ajatuksella, että myös jatkossa mahdollistetaan asiakkaille tasapuolisesta ruotsinkieliset asiantuntijapalvelut asuinmaakunnasta riippumatta.

Sote-uudistus ei koske Ahvenanmaata, mutta koska Ahvenanmaa käyttää kuntayhtymän palveluja, vaikuttaa uudistus myös Ahvenanmaan erityishuoltoon tarvitseviin asiakkaisiin. Uudistuksen toteuttamisessa tulee tämän vuoksi huomioida Ahvenanmaan erityishuoltopalveluja tarvitsevien tarpeita.

Kriittistä on myös turvata riittävä siirtymäaika entisten Kårkullan toimintojen osalta. Siirtymisvaiheeseen kuuluu toimintojen siirto maakunnille sekä kaksikielisten maakuntien yhteissopimuksessa tarkemmin määritetyllä tavalla rakennetun yhteistyön käynnistäminen, joten palvelujen laadun näkökulmasta lakiluonnoksessa ehdotettua siirtymäaikaa ei voida pitää riittävänä.

43. Uudistus tulisi ehdotuksen mukaan voimaan vuoden 2023 alusta. Onko uudistus toteutettavissa uudistuksessa ehdotetussa aikataulussa?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- **ei**
- ei kantaa

44. Voimaannpanolain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Voimaannpanolain 21 §:n 2 momentti ehdotetaan muutettavaksi kuulumaan seuraavasti:

21 §

Kunnan järjestämän perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja pelastustoimen toimitilat

Sote-maakunta ja kunta tekevät toimitilojen hallinnasta vuokrasopimuksen siten, että se on voimassa vähintään 31 päivään joulukuuta 2025 asti. Sote-maakunnalla on oikeus pidentää vuokrasopimuksen voimassaoloa yhdellä vuodella ilmoittamalla siitä kunnalle viimeistään 12 kuukautta ennen vuokrasopimuksen voimassaoloajan päättymistä. *Samassa ajassa sote-maakunnan tulee myös ilmoittaa kunnalle toimitiloista, joiden käytöstä mainittujen siirtymäaikojen jälkeen maakunta haluaa käynnistää neuvottelut kunnan kanssa. Jos maakunta ei ilmoitusta tee, kunnalla on oikeus pidentää vuokrasopimusta yhdellä vuodella.*

45. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaannpanolaista.

Kysymys 34 (maakuntajaon, sote-maakuntajaon ja valtion aluejakojen välinen kytkentä)

Lähtökohtaisesti yhtenevät aluejaot on perusteltu ratkaisuihin. Sote-maakuntarakennelain 1 §:n mukaan muutos sote-maakuntajakoon aiheuttaa vastaavat muutokset maakuntajakoon. Mainitun lain 3 §:n mukaan myös valtion viranomaisten toimialueiden tulee lähtökohtaisesti perustua maakuntajakoon mainitussa säännöksessä säädettyllä tavalla. Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että sote-maakuntajaon vaikuttaessa muihin aluejakoihin sote-maakuntajakoa ei voi tehdä pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluiden näkökulmasta. Muut aluejaot eivät saa olla alisteisia sote-rakenteille.

Kysymys 37. (Väliaikainen toimielin)

Väliaikaisen toimielimen tehtävät laaja suhteessa käytettävissä olevaan aikaan. Suhde kuntaorganisaatioiden ja hallinnollisesta tuesta vastaavan organisaation poliittiseen päätöksentekoon voi muodostua ongelmalliseksi

Valmistelutoimielimellä on laaja valmisteluvastuu maakunnalle siirtyvien tehtävien, siirtyvän omaisuuden ja henkilöstön, tietojärjestelmien, aloittavan maakunnan talouden sekä luottamus- ja viranhaltijaorganisaatioin valmistelussa. Asetettujen tehtävien toteuttaminen voi useiden alueiden osalta muodostua haastavaksi uudistukselle esitetystä aikataulusta. On kyseenalaista, voidaanko perusteluissa mainitulla tavalla katsoa, että väliaikaisen toimielimen tehtäviin ei kuulu poliittista harkintaa. Vastuiden ja esimies- alaisuus-suhteiden kannalta on ongelmallista, että poliittiset ohjausryhmät ovat vapaaehtoisia, kun taas päätökset tehdään viranhaltijatasolla enemmistöpäätöksin. Lainsäädäntöä tulisi täsmentää siltä osin, miten väliaikaishallinnon päätösten valmistelu ja täytäntöönpano käytännössä hoidetaan.

Lisäksi väliaikaisen toimielimen toimivallan rajoittamista koskevaa sopimusten määräaikaisuusvaatimuksen takaraja tulisi poistaa, tai vähintään pidentää, siten että väliaikaisella toimielimellä olisi mahdollisuus tehdä sopimuksia myös ehdotettua takarajaa pidemmäksi ajaksi, silloin kun se on maakunnan perustamisen tai tehtäväsiirtojen näkökulmasta välttämätöntä. Pykälään voitaisiin muuttaa ilmaisemalla selvästi, että sopimuksia on mahdollista jatkaa esimerkiksi optioilla määräajan päättymisen jälkeiselle ajalle taikka lisäämällä vaatimus sopimuksia koskevasta irtisanomisehdosta, määräaikausvaatimuksen sijaan

Kysymys 38. (Omaisuu den siirtyminen sote -maakunnille).

On sinällään perusteltua, että maakunnille siirtyvät sairaanhoitopiireistä ja erityishuoltopiireistä palveluiden järjestämisen ja tuottamisen edellyttämät toimitilat ja irtain omaisuus. Järjestelyn hyväksyttävyy s kuntien näkökulmasta riippuu kuitenkin toteuttamistavasta, erityisesti siitä, miten omaisuudensii rrot kompensoidaan kunnille. Viimeksi mainittua kysymystä käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Kuntien näkökulmasta keskeinen kysymys on uudistuksen voimaantullessa kuntien omistukseen jäävien toimitilojen käyttö sote- palveluiden tuottamiseen siirtymäkauden vuokrajärjestelyn (3+1 vuotta) jälkeen ja vuokrataso siirtymäkaudella. Keskeinen ongelma kuntien näkökulmasta on, että ne joutuvat olemaan pitkään epätietoisia siitä, tulevatko maakunnat hyödyntämään kuntien sote-käytössä uudistuksen voimaantulohetkellä olevia tiloja siirtymäkauden jälkeen ja millä mekanismilla ja hinnalla mahdollinen tämä hyödyntäminen toteutetaan.

Maakuntien perustamisen jälkeen maakunnat tulevat laatimaan palvelustrategiansa ja niihin pohjautuvat palveluverkkosuunnitelmansa. Tämä tulee todennäköisesti tapahtumaan mainitun siirtymäkauden lopussa. Tätä ennen kunnat eivät voi tietää omistuksessaan olevien toimitilojen tulevasta käytöstä, mikä todennäköisesti estää toimitilojen ylläpidon kannalta välttämättömiäkin investointeja. Ongelmaa korostaa, että kunnilla ei ole tietoa edes rajoituslain perusteella sosiaali- ja terveysministeriön luvalla toteutettujen ja tarpeelliseksi katsottujen investointien tulevasta käytöstä.

Edellä todettujen ongelmien vuoksi Kuntaliitto ehdottaa lisättäväksi voimaannpanolain 21 §:n 2 momenttiin säännöksen, jonka mukaan maakunnan tulee viimeistään 12 kuukautta ennen mainitussa säännöksessä tarkoitetun vuokrasopimuksen päättymistä ilmoittaa kunnalle toimitiloista, joiden käytöstä vuokrajärjestelyitä koskevan siirtymäkauden jälkeen maakunta haluaa käynnistää kunnan kanssa neuvottelut. Jos vuokrasopimus päättyisi vuoden 2025 lopussa, tulisi ilmoitus siten tehdä viimeistään vuoden 2024 loppuun mennessä. Maakunnan laiminlyödessä tämän ilmoitusvelvollisuutensa, kunnalla olisi oikeus pidentää vuokrasopimusta yhdellä vuodella.

Maakunnat tulevat tarvitsemaan siirtymäkauden jälkeenkin kuntien omistukseen jääviä toimitiloja laajassa mitassa. Maakuntien mahdollisuudet ostaa toimitiloja ovat rajalliset, kun otetaan huomioon esityksen mukaiset maakuntien erittäin rajoitetut lainanottovaltuudet. Kunnat puolestaan eivät siirtymäkauden jälkeen voi vuokrata kunnan taseessa olevia toimitiloja maakunnille, vaan toimitilat tulisi siirtää markkinaehtoisesti toimiviin kuntien tai maakuntien ja kuntien yhteisesti omistamiin yhtiöihin.

Kuntaliitto pitäisi perusteltuna myös järjestelyä, jossa sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien maapohjat säilyisivät kuntien omistuksessa, jolloin ajan myötä palveluiden järjestämisen kannalta mahdollisesti tarpeettomaksi jäävät maa-alueen jäisivät joustavasti hyödynnettäviksi kuntien maapolitiikassa ja kaavoituksessa.

Kysymys 39. (Kunnille maksettavat korvaukset omaisuusjärjestelyistä)

Ehdotettu kunnille maksettavan kompensaation laukaiseva taloudellisten menetysten raja-arvo (0,7 prosenttiyksikköä laskennallisesta kunnallisveron korotustarpeesta) on liian korkea. Kompensaatiota laskettaessa tulee myös ottaa huomioon esityksestä poiketen kaikki omaisuuslajit. Korvauksen tulee siten kattaa myös kuntien osuudet maakunnille siirtyvien kuntayhtymien peruspääomista sekä maakunnille kunnilta siirtyvän sote - irtaimiston, jonka arvo on oletettavasi valtakunnan tasolla satoja miljoonia euroja. Tätä on edellyttänyt myös eduskunnan perustuslakivaliokunta (PeVL 65/2018 vp).

Esityksen mukaan mainittuja omaisuuden siirtoja ei otettaisi korvausta laskettaessa huomioon, koska ne voitaisiin kuitata alentamalla kuntien peruspääomaa eivätkä siten olisi tulosvaikutteisia. Kuntaliitto toteaa, että tarkoituksena on kompensoida kunnille omaisuuden siirroista aiheutuvia taloudellisia menetyksiä. Taloudellinen menetys on reaalinen riippumatta siitä, käsitelläänkö se tilinpäätöksessä tulosvaikutteisesti vai taseessa peruspääoman alenemisena.

Kuntaliitto ehdottaa viime hallituskaudella käsittelyssä olleeseen hallituksen esitykseen antamaansa lausuntoa vastaavasti, että korvaus myönnetään, jos kunnan taloudellinen menetys on vähintään kolme miljoonaa euroa tai se vastaa vähintään 0,25 prosenttiyksikön laskennallista korotustarvetta kunnan tuloveroprosenttiin.

Kysymys 41. (Kunnilta maakunnille siirtyvien ulkoistamissopimusten mitättömyys)

Kuntaliitto katsoo, että ehdotettu voimaannanolain 28 §:n mukainen kunnilta maakunnille siirtyvien ulkoistamissopimusten mitättömyyssäntely ei ole toteuttamiskelpoinen ratkaisu. Sopimusten mitättömyyden suoraan lain nojalla tulisi olla tarkkarajaista. Esityksen mukaan ulkoistamissopimusten mitättömyyttä arvioitaisiin suhteessa järjestämislain 8 §:ään (sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu) ja 12 §:ään (edellytykset palveluiden hankkimiselle yksityiseltä palveluntuottajalta). Molemmat säännökset ovat hyvin tulkinnanvaraisia siitä huolimatta, että niiden perustelut ovat erittäin laajat. Ongelmaa korostaa, että mitättömyyden tulkitsisi maakunta, joka ei ole sopimusten osapuoli ja jolla on selkeästi oma intressi asiassa. Mitättömyyden tulkintaristiriitojen ratkaisumenettely on esityksessä jätetty avoimeksi.

Ehdotettu sääntely on sikälikin outo, että sopimukset katsottaisiin mitättömäksi suoraan lain nojalla, mutta sopimuksia kuitenkin noudatettaisiin kaksi vuotta järjestämislain voimaantulosta, jollei lyhyemmästä siirtymäajasta erikseen sovittaisi. Hankintalain mukaisiin kilpailutuksiin perustuneita ulkoistussopimuksia on myös vaikeaa jälkeinpäin muuttaa järjestämislain mukaisiksi ajautumatta vaikeisiin ristiriitatilanteisiin hankintalain kanssa.

Voimaannanolain 28 §:llä puututtaisiin taannehtivasti jo tehtyihin taloudellisesti merkittäviin sopimuksiin, mikä on ongelmallista perustuslain 15 §:ssä säädetyn omaisuudensuojan näkökulmasta. Olisi kohtuutonta, että jälkeinpäin voitaisiin puuttua sopimusten sisältöön sellaisilla perusteilla, jotka eivät ole voineet olla kuntien ja niiden sopimusosapuolien olevien palveluntuottajien tiedossa sopimusta tehtäessä. Mainituilla sopimusosapuolilla ei ole voinut tuolloin olla tietoa poliittisesti epävarmojen ja riidanalaisten tulevaisuuden lainsäädäntöratkaisujen sisällöstä. Ehdotettu sääntely loukkaisi vakavasti sopimusosapuolten luottamuksensuojaa.

Esityksen perustuslainmukaisuuden arvioinnissa ehdotettua mitättömyyssäntelyä perustellaan myös sillä, että osa ulkoistussopimuksista olisi tehty tietoisesti siten, ettei maakunnalla olisi oikeutta puuttua sille siirtyvän järjestämisvastuun perusteella sopimuksen sisältöön. Tämä tarkoittaa käytännössä, että sopimusosapuolet eivät olisi tehneet sopimuksia vilpittömässä mielessä. Vilpittömän mielen suojan puuttumista ei kuitenkaan voi määritellä lainsäädännössä yleisellä tasolla eikä sen arviointia voi yksittäistapauksissa jättää yksipuolisesti kolmannen osapuolen eli maakunnan päätöksen varaan. Vilpittömän mielen suojan puuttumista on mahdollista arvioida vain erikseen kunkin ulkoistussopimuksen osalta puolueettomassa oikeusprosessissa.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota myös siihen, että palveluntuottajan *oikeus* vahingonkorvaukseen ulkoistamissopimukseen liittyvistä palveluntuottajan investoinneista on oikeusvarmuuden näkökulmasta liian tulkinnanvarainen. Tulkinnanvaraisuus liittyy investoinnin merkittävyyden ja tarpeellisuuden arviointiin, tehdyn investoinnin osittain tai kokonaan hyödyttömäksi jäämiseen ja sen arviointiin, onko palveluntuottajalla ollut mahdollisuus varautua tähän.

Ulkoistamissopimusta suhdetta esitettyyn lainsäädäntöön olisi perustellumpaa lähestyä irtisanomismenettelyn kautta, jolloin maakunta voisi irtisanoa selvästi uuden lainsäädännön kassa ristiriidassa olevat sopimukset ja irtisanominen olisi mahdollista riittauttaa puolueettomassa ja riippumattomassa oikeusprosessissa.

Kysymys 43 Uudistuksen aikataulu

Uudistukselle asetetun tavoiteaikataulun 1.1.2023 toteutumiseen liittyy useita merkittäviä riskejä. Uudistuksen aikataulua arvioitaessa tulisi huomioida, että sote-maakunnille siirtyvien tehtävien valmistelun ja hallitun toteuttamisen edellyttämä työmäärä ja sille varattava aika, vaihtelee merkittävästi eri alueiden välillä.

Uudistukselle esitetyn aikataulun yleinen ongelma liittyy siihen, että maakuntavaalien kautta valittavien luottamuselinten mahdollisuus vaikuttaa sote-maakuntien perustamis- ja tehtävänsiirtovaihetta koskevaan valmisteluun jää rajatuksi. Lisäksi hajanaisesta lähtötilanteesta lähtevien maakuntien osalta toimeenpanoaikataulu vaikuttaa kokonaisuudessaan hallitun siirtymän edellyttämien muutosten valmistelun ja toimeenpanon näkökulmasta epärealistiselta.

Edellä mainitut haasteet huomioiden uudistuksen voimaannanon kokonaisaikataulu tulisi arvioida uudelleen siten, että se uskottavasti turvaisi muutosten hallitun suunnittelun ja toteuttamisen palvelutuotannon jatkuvuutta vaarantamatta. Osana valmistelua tulisi huomioida mahdollisuudet uudistuksen toimeenpanon ajalliseen, maantieteelliseen ja sisällölliseen vaiheistamiseen, alueiden erilaiset lähtötilanteet huomioiden.

Kuntaa sitovien sopimusten ja vastuiden siirtäminen sote-maakunnalle

Voimaansäilytyslakiluonnoksen 24§ tulisi tarkentaa mm. sopimusten irtisanomisehtojen sekä kunnille jäävien seuraamusten osalta.

Lakiluonnoksessa jää epäselväksi, miten 24§:ssä todettujen jakamattomaksi tai siirrettäväksi kelpaamattomien sopimusten sekä 25§:ssä todettujen sote-maakunnalle epätarkoituksenmukaisten sopimusten osalta käytännössä toimitaan, jos neuvotteluissa ei päästä yhteisymmärrykseen. Säännöksistä tulisi käydä selvästi ilmi, että sote-maakunta ei voi jättää tällaisia sopimuksia tai niistä aiheutuvia kustannuksia kuntien vastuulle. Myöskään 24§:n perusteluissa mainittu mahdollinen sopimusten irtisanominen ei voi jäädä kuntien vastuulle. Nyt ehdotetut lainkohdat jättävät sijaan tulkinnalle, että sote-maakunnat voisivat 27§:n mukaista päätöstä tehdessään jättää ottamaan vastaan edellä kuvattuja tai muita kunnan selvityksessä ilmoittamia sopimuksia.

Kunnalla tulee olla mahdollisuus valittaa maakunnan 27§:n mukaisesta päätöksestä. Viime kierroksen lakiluonnoksessa tästä oli oma pykälä (25§ Kunnan valitusoikeus). Vastaava pykälä olisi syytä lisätä myös tähän lakiluonnokseen.

Lakiluonnoksen 24§:n 2 momentin 2 kohta tulisi rajata koskemaan vain laajoja ulkoistamissopimuksia. Kunnat joutuvat voimaansäilytyslain vahvistamisen jälkeen solmimaan toimintansa turvaamiseksi paljon muitakin "normaaleja" sopimuksia. Näiden sopimusten vastuut tulisi siirtyä sote-maakunnalla aivan samalla tavoin kuin ennen voimaansäilytyslain vahvistamista solmittujen sopimusten vastuut.

Lakiluonnoksen 24§:n 3 momentin rajauksesta tulisi poistaa kohta "kuntaa sitovan sopimuksen vastaisesti" tai ainakin tarkentaa millaisista tilanteista ja sopimuksista on kyse. Nyt se kattaa myös esim. tilanteet, joissa kunta on joutunut sopimusriidan johdosta toimimaan sitovan sopimuksen vastaisesti.

Palveluiden hankkiminen siirtymäaikana (59§)

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakunnalle velvoite ilman aiheetonta viivytystä aloittaa hankintalain mukainen hankintamenettely tilanteessa, jossa hallinnon ja toiminnan käynnistäminen sitä vaatii. Koska sote-maakuntia koskee hankintalaki siinä missä muitakin hankintalain tarkoittamia hankintayksiköitä tilanteessa, jossa tuotteita tai palveluita hankitaan ostopalveluina, on pykälän 2 momentti näin ollen tarpeeton. Jos momentti kuitenkin halutaan säilyttää, tulisi pykälää tältä osin täsmentää siten, että kyseinen kilpailuttamisvaatimus ei koske sellaisia sote-maakunnalle siirtyneitä sopimuksia, jotka ovat normaalisti vielä voimassa. Tällaisia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa sote-uudistus on huomioitu jo alkuperäistä hankintasopimusta kilpailutettaessa, eikä sopimuksen siirrosta tai jakamisesta muodostu hankintalain 136 §:ssä tarkoitettua olennaista sopimusmuutosta.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että sote-maakunta voisi tehdä väliaikaisen sopimuksen tai muun vastaavan järjestelyn 2 momentissa mainitun hankintamenettelyn keston ajaksi. Termiä väliaikainen järjestely on käytetty hankintalaissa lähinnä tilanteessa, jossa hankintayksikkö tekee tilapäisen sopimuksen hankinnasta johtuvan valituksen markkinaoikeuskäsittelyn ajaksi. Siksi pykälän terminologiaa olisi hyvä tältä osin harkita. Lisäksi olisi hyvä tuoda vähintään perusteluissa, miten kyseinen pykälä rinnastuu hankintalain muuhun sääntelyyn.

Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista

46. Valtio rahoittaa pääosin perustettavien sote-maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveyspalveluiden ja pelastustoimen rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

47. Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu lähtökohtaisesti sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain arvioidun palvelutarpeen muutoksen (7§), kustannustason (hintojen) (8 §), tehtävämuutosten (9 §) sekä toteutuneiden kustannusten perusteella (10 §). Palvelutarpeen muutoksen osalta esitykseen sisältyy valtion rahoituksen kasvua osittain hillitsevä tekijä siten, että arvioidusta tarpeen muutoksesta huomioidaan 80 %:n osuus kolmannelta vuodelta lähtien (36 §). Lisäksi sote-maakunnalla on oikeus lisärahoitukseen, edellyttäen, että lain 11 §:ssä tarkoitetut edellytykset täyttyvät. Onko sote-maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

48. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen **sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien** rahoituksen määräytymistekijät (luku 3) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

49. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen **pelastustoimen tehtävien** rahoituksen määräytymistekijät (luku 4) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

50. Sote-maakunnan rahoituksessa otetaan huomioon siirtymätasauksena laskennallisten kustannusten mukaisen rahoituksen ja sote-maakunnan alueen kuntien toteutuneiden kustannusten erotus siten, että muutosta rajataan 7 vuoden ajan vuosittain porrastetusti kasvaen. Enimmäismuutos rajataan toistaiseksi pysyvästi enintään +/-150 euroon asukasta kohden vuodesta 2029 lähtien (35 §).

a) Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika riittävä?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin

- ei pääosin
- ei
- **ei kantaa**

b) Onko toistaiseksi pysyvä enimmäismuutostasaus kannatettava?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- **ei kantaa**

51. Valtion rahoitus maksetaan sote-maakunnalle kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksetaan molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä (25 §). Sen lisäksi vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet maksetaan sote-maakunnalle vuoden 2022 joulukuun 1 päivänä (37 §). Onko rahoituksen maksatuksen aikataulu maksuvalmiuden ja kassan hallinnan kannalta tarkoituksenmukainen?

- kyllä
- **kyllä pääosin**
- ei
- ei pääosin
- ei kantaa

52. Maakuntien rahoituslain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

53. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

Maakuntien rahoituksen riittävyyttä suhteessa palvelutarpeisiin (rahoitusperiaate) tukee se, että rahoituksessa otetaan huomioon palvelutarpeen muutos, kustannustason muutos, tehtävien ja velvoitteiden muutokset sekä erityisesti jälkikäteen vuosittain tehtävä kustannusten tarkastus, joka turvaa sen, etteivät valtionrahoituksen määräytymisperusteet irtaannu menopohjasta. Se, että palvelutarpeen muutoksesta otetaan huomioon vain 80 %, saattaa aiheuttaa maakunnille rahoituspaineita, joita on syytä tarkemmin arvioida perustuslaissa turvatun rahoitusperiaatteen näkökulmasta.

Maakuntien rahoituksen riittävyys niiden vastuulla olevien palveluiden järjestämiseen on tärkeää myös kuntien näkökulmasta. Maakuntien ja kuntien rahoitus on osa julkisen talouden kokonaisuutta. Julkisen talouden suunnitelmaa valmisteltaessa yhden sektorin rahoitusongelmat väistämättä vaikuttavat myös muihin sektoreihin määriteltäessä eri sektoreiden rahoitusosuuksia ja haettaessa tasapainoa julkiseen talouteen.

Kustannustason muutosta kuvaava hintaindeksi koostuu esityksen mukaan kuluttajahintaindeksistä, yleisestä ansiotasoindeksistä ja työnantajien sosiaaliturvamaksuja kuvaavasta indeksistä. Kuntaliitto pitää perusteltuna tehdä maakunnille oma sote-palveluiden kustannusrakennetta paremmin kuvaava kuntien peruspalveluiden hintaindeksiä vastaava maakuntien palveluiden hintaindeksi. Myös perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan (PeVL 15/2018 vp ja PeVL 65/2018 vp) kiinnittänyt tähän vakavaa huomiota.

Maakuntien rahoituslain 11 §:ssä säädettäisiin sote-maakunnan oikeudesta lisärahoitukseen, jos rahoituksen taso vaarantaisi oikeuden riittäviin lakisääteisiin palveluihin. Sote-maakunnalla olisi oikeus saada valtiolta lisärahoitusta määrä, joka on tarpeen palveluiden turvaamiseksi. Oikeus lisärahoitukseen ja sen määrä arvioidaan valmisteluryhmässä, jossa on VM:n, STM:n ja SM:n sekä sote-maakunnan edustus. Arviointi perustuu maakunnan toimintaa ja taloutta koskevaan kokonaisarvioon. Käytännössä sekä maakunnan oikeus lisärahoitukseen että lisärahoituksen määrä ovat siten erittäin harkinnanvaraisten kriteereiden takana. Lakisääteisten palveluiden saatavuuden arviointiin liittyvien oikeuksien sääntelyn tulisi olla huomattavasti tarkkarajaisempaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien rahoituksen määräytymistekijät ja niiden painokertoimet ovat kehittyneet oikeaan suuntaan maakuntien rahoituksen kohdentumisen näkökulmasta. Esitetyn rahoitusmallin kokonaisvaikutuksia tulee kuitenkin vielä tarkemmin arvioida ja varmistaa etteivät esitetyt muutokset johda palveluiden vaarantumiseen yhdenkään sote-maakunnan osalta. Määräytymistekijöitä ja painokertoimia tulee lisäksi jatkuvasti edelleen kehittää palveluiden kustannuksia ja käyttöä koskevan tietopohjan parantuessa.

Kysymyksiä muista lakiluonnoksista

Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö

54. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 29 ja 30 §)?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☒ **ei pääosin**
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

55. Ovatko valtionosuuskriteerit sekä niiden painotukset yleisesti ottaen perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

56. Kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

28 § Perustoimeentulotuen rahoitusvastuu (50 %) kuuluu jatkossa kokonaisuudessaan maakunnille, niin kuin vastuu muistakin sosiaalitoimen tehtävistä. Lakiluonnoksessa ei esitetä kunnalle mahdollisuutta järjestää sosiaalitoimen palveluita, joten myös kuntien rahoitusvastuu sosiaalitoimen palveluista tulee siirtää maakunnille.

57. Muut vapaamuotoiset huomiot kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä.

Uudistuksessa veronmaksajan ja valtion asema on kiinnitetty. Myös maakunnat aloittavat toimintansa kunnista siirtyviä kustannuksia vastaavilla tuloilla. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa kaikki uudistuksesta aiheutuvat talouden muutosvaikutukset kohdistuvat kuntiin ja kuntatalous toimii näiden muutosvaikutusten tasaajana.

Uudistus muuttaa kaikkien kuntien verotuloja ja valtionosuutta. Lisäksi uudistus voi aiheuttaa suuriakin muutoksia kunnan verorahoituksen rakenteeseen eli verotulojen ja valtionosuuksien suhteeseen. Myös kunnan talouden tasapaino voi muuttua.

Suuria muutoksia esitetään lievennettävän viidellä valtionosuusjärjestelmään sisällytettävällä tasausmekanismilla. Viisiosainen tasausmekanismien kokonaisuus jää pysyväksi osaksi uuden kunnan valtionosuutta.

Kaupunkien ja kuntien elinvoima tulee turvata myös uudistuksen jälkeen

Uudistuksessa kuntien verorahoituksen rakenne säilyy. Kuntien verorahoitus muodostuu myös uudistuksen jälkeen kunnallis- ja kiinteistöverotuloista, osuudesta yhteisöveron tuottoon ja laskennallisista valtionosuuksista. Uudistus kuitenkin muuttaa useassa kaupungissa ja kunnassa verotulojen ja valtionosuuksien suhdetta.

Uudistuksessa kaupunkien ja kuntien suhteellinen velkaantuneisuus lisääntyy. Tällä voi olla vaikutusta kuntien investointien rahoitukseen ja investointikyvyn turvaamiseen.

Akuutit muutokset, esimerkiksi koronaepidemian vaikutuksia kuntatalouteen, tulee huomioida lakiluonnoksessa.

Heikentynyt kuntatalous ja koronavirusepidemia vaikuttavat uudistuksen laskelmiin. Uudistuksen rahoituslaskelmat – kustannusten ja tulojen siirto, kunnan talouden tasapainon muutoksen tarkastelu ja siitä johdettavat pysyvät tasauserät – tehdään poikkileikkauksena.

19,1 miljardin euroa kustannuksia ja tuloja siirretään kunnista maakuntiin koronavuosien tietoihin perustuen. Kuntatalouden muuttunut tilanne, erityisesti koronaepidemia vaikuttavat juuri niihin vuosiin 2020-2022, joiden kustannus- ja tulotietoja käytetään uudistuksen laskelmien pohjana.

Koska koronaepidemia vaikuttaa kaupunkien ja kuntien tuloihin erityisesti vuonna 2020 ja menoihin myös vuosina 2021 ja 2022, uudistuksen pysyväksi osaksi kuntien valtionosuuteen jääviä siirto- ja tasausmekanismeja ei voi perustaa näiden vuosien tietoihin. Uudistusta tulee joko siirtää, lakiluonnoksessa esitettyjä laskentavuosia muuttaa tai siirto- ja tasausmekanismien laskennassa käytettävistä tiedoista tulee erottaa koronaepidemian vaikutus sekä tulo- että menopuolelta.

Uudistuksella ei saa olla vaikutusta kunnan talouden tasapainoon: enimmäismuutosten rajaus tulee olla +/- 0 €/as.

Uudistuksen lähtökohtana ja tavoitteena on linjattu, että kuntien talouteen kohdistuvat muutokset nykytilaan verrattuna ovat mahdollisimman pienet. Tämä on todettu myös lakiluonnoksessa.

Kuntien heikentyneen taloudellisen tilanteen ja koronaepidemian talousvaikutusten takia kunnat ovat nyt erilaisessa tilanteessa kuin edellisellä sote-uudistuskierroksella.

Lakiluonnoksessa hyväksytty +/-100 €/as enimmäismuutos on liian suuri muutos ottaen huomioon kuntien tämän hetken taloudellisen tilanteen ja erityisesti koronaepidemian vaikutukset.

Sote-uudistus ei saa muuttaa kunnan talouden tasapainoa puoleen tai toiseen. Enimmäismuutosten tasauksen tulee olla +/- 0 €/asukas.

Merkittäviä kuntatalouteen kohdistuvia päätöksiä tehdään vajain tiedoin

Lakien hyväksymishetkellä ei voida arvioida uudistuksen lopullista vaikutusta yksittäiseen kuntaan. Uudistukseen liittyvistä talousvaikutuksista keskeisin lakiluonnoksesta puuttuva osio on maakuntaverotus.

Myös sekä kuntavaikutuksiin että maakuntien rahoitukseen liittyen laskelmien keskeneräisyys ja päivittyminen uudistuksen edetessä johtaa siihen, että lopullisten, yhteismäärältään yli 20 miljardin euron vaikutusten tekeminen on mahdollista vasta syksyllä 2023, jolloin uudet sote-maakunnat ovat jo toiminnassa.

Heti uudistuksen voimaantulon jälkeen on oltava valmius tehdä tarvittavat korjausliikkeet kuntien rahoitusjärjestelmään.

Verolainsäädäntö

58. Pidätkö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

59. Verolainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Arvonlisäverolaki 130 a §:

Esityksen mukaan kunnilla olisi mahdollisuus tarjota terveydenhuollon palveluita vapaaehtoisena palveluna. Kunnan omana tuotantona järjestämiin terveydenhuollon palveluihin liittyvät hankintojen arvonlisäverot saadaan 130§:n mukaisesti palautuksena. Jos kunta kuitenkin hankkii osan palvelusta alihankintana yksityiseltä palveluntarjoajalta verottomana terveydenhuoltopalveluna, niin esityksen mukaan kunnalla ei olisi oikeutta laskennalliseen palautukseen hankinnasta kuten nykyisin. Tämä aiheuttaisi hankintaneutraaliteetti ongelman. Myös kunnalla tulee tästä syystä säilyttää oikeus laskennalliseen palautukseen myös sote-palveluiden osalta.

Kyseisessä pykälässä esitetään säädettäväksi myös varhaiskasvatukseen liittyvästä laskennallisesta palautuksesta. Kohdassa viitataan 38 a §:n mukaiseen varhaiskasvatukseen, kun nykyisessä laissa puhutaan 38 a §:n mukaisesta sosiaalihuollosta. Nykyisessä verotuskäytännössä esiopetus katsotaan osaksi sosiaalihuoltoa. Lakiesityksessä sosiaalihuoltoon kunnilta kuitenkin rajattu laskennallisen palautuksen ulkopuolelle. Missään ei myöskään ole avattu sitä, että katsotaanko esiopetus tässä yhteydessä osaksi 38 a §:n mukaista varhaiskasvatusta. Laista ja sen perusteluista tulisi selkeästi käydä ilmi, että kunnalla on oikeus laskennalliseen palautukseen myös yksityiseltä palveluntarjoajalta hankitun esiopetuksen osalta.

Arvonlisäverolaki 130 §

Pykälän perusteluissa on sanottu, että "Kuntien olisi yhteisesti suoritettava valtiolle takaisin saamansa palautukset. Palautuksen takaisinperintämenettelystä säädettäisiin erillisellä lailla." Lakipaketissa ei kuitenkaan ole esitystä tästä erillisestä laista. Takaisinperinnän tavasta on sovittu vuonna 2001 (HE 130/2001) eikä nyt esitetyt muutokset anna aiheita muuttaa takaisinperintäjärjestelmää. Koska viittauksen mukaista lakiesitystä ei sisälly lakipakettiin, niin myös viittaus sellaiseen on syytä poistaa perusteluista.

Arvonlisäverolaki 8 § ja 130 a §:

8 §:ssä säädettäisiin, että Helsingin kaupunki rinnastetaan arvonlisäverolaissa sote-maakuntaan silloin, kun se on sosiaali- ja terveydenhuollosta tai pelastustoimesta järjestämisvastuussa. Kuten edellä todettiin, niin kunnilla

(myös Helsingin kaupungilla) on mahdollisuus tarjota terveydenhuollon palveluita vapaaehtoisena palveluna. Nyt esitetyssä 130 a §:ssä Helsingin kaupungilla olisi 8 §:n perusteella oikeus laskennalliseen palautukseen silloin, kun se on järjestämisvastuussa terveydenhuollosta, mutta ei silloin, kun se tuottaa niitä vapaaehtoisena palveluna. Sote-maakunta tai Helsinki voivat kuitenkin tuottaa lakisääteistä palvelutasoa parempia palveluita. Tällöin ne ovat palveluista järjestämisvastuussa, mutta osa palveluista voi rinnastua kuntien vapaaehtoiseen sote-palveluihin. Näiden kohtelu laskennallisten palautusten osalta tulee olla yhtenäinen (kaikilla oikeus laskennalliseen palautukseen). Muunlainen linjaus olisi epäneutraali ja aiheuttaisi erityisiä rajanveto ongelmia Helsingin kaupungin osalta.

Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaannpanosta 52 §:

Pykälässä viitatus 50 §:n mukaan varoja ja toimintaa voidaan siirtää niin sote-kuntiin kuin HUS-maakuntayhtymällekin. 52 §:ssä toimintaan liittyvien tappioiden siirtymisestä esitetään säädettäväksi vain sote-maakuntien osalta. Tappioiden tulisi siirtyä vastaavasti myös silloin, kun toimintaa siirretään HUS-maakuntayhtymälle.

60. Vapaaamutoiset huomiot verolainsäädännöstä.

Varainsiirtoverolaki

Voimaannpanolaissa säädetään varainsiirtoverovapaudesta silloin, kun siirretään kuntayhtymät varoineen ja velkoineen sote-maakunnille tai HUS-kuntayhtymälle. Esitetyt muutokset aiheuttavat täysin uuden tilanteen kuntien kiinteistöjen ja toimitilojen hallintaan. Tämä johtaa kenties jo ennen uudistusta, uudistuksen käynnistyttyä tai sidotun vuokra-ajan jälkeen tarpeeseen järjestellä kuntien kiinteistö- ja toimitilaomistuksia uudelleen. Nämä muutostarpeet ovat suoraa seurausta esitetystä lakipaketista ja muutoksista kuntien toimintaan. Nämä kiinteistöjen ja muiden toimitilojen uudelleen järjestelyt ja mahdolliset yhtiöittämiset tulee vapauttaa varainsiirtoverosta uudistuksen yhteydessä niin, että järjestely voidaan toteuttaa verovapaasti vielä sidotun vuokra-ajan (3+1 vuotta) jälkeen.

Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö

61. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

- ☐ **kyllä**
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

62. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

- ☐ **kyllä**
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

63. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

Uusimaa-laki

64. Turvaako Uudenmaan erillislaki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen alueella yhdenvertaisesti muuhun maahan verrattuna?

- ☐ **kyllä**
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

65. Turvaavatko HUSin lakisääteisiä tehtäviä koskevat säännökset erikoissairaanhoidon järjestämisen sekä yliopistollisen sairaalan tutkimus-, kehittämis- ja opetustehtävät (5 §)?

- ☐ **kyllä**
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

66. Onko terveydenhuollon järjestämisvastuun jakautumisesta Uudellamaalla esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti (Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ensisijainen järjestämisvastuu, HUSin lakisääteiset tehtävät ja HUS-järjestämissopimus; 4, 5 ja 10 §)?

- ☐ kyllä
- ☐ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

67. Ovatko Helsingin kaupungin talouden eriyttämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia ja riittäviä turvaamaan toiminnan vertailtavuuden muuhun maahan nähden (5 luku)?

- kyllä
- **kyllä pääosin**
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

68. Uusimaa-lain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Kuntaliitto ei pidä tarkoituksenmukaisena **lain 19 §:n 3 momentissa** Helsingin kaupungille säädettyä kieltoa käyttää kaupungille sote-palveluihin myönnettyä valtionrahoitusta sekä mainituista palveluista perittyjä asiakasmaksuja tai muita tuottoja kaupungin muuhun toimintaan. Tällainen rahoituksen korvamerkitseminen on vastoin kunnallista itsehallintoa ja laskennallisen rahoitusjärjestelmän peruseriaatteita. Tämä olisi myös epäsuhteista kunnan muiden palveluiden rahoituksen näkökulmasta, koska kaupungin talous muodostaa kokonaisuuden ja Helsingin kaupunki voi tarvittaessa osoittaa kunnan perimiä verovarvoja ja muihin kuin sote-palveluihin saamiaan valtionosuuksia myös sote- palveluiden rahoittamiseen.

Kuntaliitto ehdottaa, että 3 momentti poistetaan lain 19 §:stä.

Lain 8 § HUS-maakuntayhtymän tehtävistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on kirjoitettu kovin maakuntayhtymäkeskeisesti, vaikka hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on lähtökohtaisesti maakuntien ja erityisesti kuntien vastuulla. Maakuntayhtymän tulisi pykälän mukaan antaa maakunnille ja kunnille asiantuntemusta ja tukea näissä tehtävissä (top-down), vaikka kysymys on käytännössä enemmänkin sote-maakuntien, kuntien ja HUS-maakuntayhtymän yhteistyön turvaamisesta näissä tehtävissä.

69. Vapaamuotoiset huomiot Uudenmaan erillislaista?

Vaikka Kuntaliitto pitää erillISRatkaisua myönteisenä, Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että uudistuksen rahoitusta koskevat ratkaisut, joiden haasteita on kuvattu tämän lausunnon muissa kohdissa, johtavat Uudellamaalla rahoituksen merkittävään vähennykseen verrattuna nykytilanteeseen.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota lain 5 ja 9 §:n väliseen suhteeseen. Ehdotetussa 5 §:n 2 momentissa säädetään HUS-maakuntayhtymälle suoraan lain nojalla kuuluvista tehtävistä. Näistä tehtävistä ei ehdoteta säädettäväksi eikä niistä voikaan säätää kovin tarkkarajaisesti. Ei ole esimerkiksi mahdollista tarkasti määritellä, mitkä tehtävät ovat sellaisia 5 §:n 2 momentin 6 kohdassa tarkoitettuja erikoissairaanhoidon palveluita, joita HUS-maakuntayhtymälle säädettyjen tehtävien järjestäminen edellyttää, jotta turvataan HUS-maakuntayhtymän erikoissairaanhoidon riittävä määrällinen ja sisällöllinen kokonaisuus osaamisen, potilasturvallisuuden, palveluiden laadun sekä kustannusvaikuttavuuden varmistamiseksi.

Lain 9 §:ssä ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi, ettei edellä mainituista tehtävistä voisi kuitenkaan sopia tarkemmin HUS-järjestämissopimuksessa. Näiltä osin rajanveto HUS-maakuntayhtymälle suoraan lain nojalla kuuluvista tehtävistä jää kovin epäselväksi, eikä laissa ole säädetty menettelystä, miten mahdollinen työnjaollinen ristiriita erikoissairaanhoidosta ensisijaisesti vastuussa olevien sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin sekä HUS-maakuntayhtymän kesken tältä osin ratkaistaan.

Yleishallintoa koskevat lait

70. Yleishallintoa koskevien lakien pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Ei kommenttia.

71. Vapaamuotoiset huomiot yleishallintoa koskevasta lainsäädännöstä.

Ei kommenttia.

Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista

72. Sote-maakuntarakennelaissa säädetään maakuntajaosta, joka toimii myös sote-maakuntien alueiden pohjana. Lisäksi laissa säädetään sote-maakuntien muuttamisesta, joka johtaa myös vastaavalla alueella maakuntajaon muutokseen. Onko esitetty sote-maakuntien ja niiden pohjana olevan maakuntajaon suhde sekä jaon muutosprosessi kriteereineen selkeä ja tarkoituksenmukainen ottaen huomioon maakuntajaon merkityksen muille aluejaoille?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

73. Pidätkö esitettyjä edellytyksiä sote-maakuntien muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen näkökulmasta? (erityisesti sote-maakuntarakennelain 2, 5 ja 10 §:t)

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

74. Sote-maakuntarakennelain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

75. Muut vapaamuotoiset huomiot sote-maakuntarakennelaista.

Sote-maakuntarakenteen muuttamisen edellytykset ja muutosprosessi noudattavat pitkälti kuntarakennelaissa omaksuttuja periaatteita, mutta ne ovat kuitenkin monin kohdin väljempiä kuin muutettaessa kuntajakoa (ei esimerkiksi edellytetä muutosta valmistelevaa erillistä yhdistymishallitusta ja maakuntien välistä yhdistymissopimusta). Merkittävä ero on, että niin sanotut pakkoliitokset olisivat lakiluonnoksen 10 §:n nojalla huomattavasti helpommin toteutettavissa kuin kuntaliitoksissa. Näin siitä huolimatta, että sote-maakuntien perustamisen taustalla on halu luoda taloudellisesti ja toiminnallisesti kuntia vahvempia itsehallintoalueita.

Sote-maakuntarakennelain 1 §:n 3 momentti mahdollistaa Uudenmaan erityisratkaisun eli sen, että saman maakunnan alueella voi olla enemmän kuin yksi sote-maakunta, jos se on tarpeen alueen väestömäärän tai muun vastaavan perustellun syyn takia. Vaikka säännös on perusteluidensa mukaan otettu lakiin Uudenmaan erityisratkaisun takia, se kuitenkin sanamuotonsa mukaisesti mahdollistaa vastaavantyyppisiä ratkaisuja myös muissa maakunnissa.

Lähtökohtaisesti yhtenevät aluejaot on perusteltu ratkaisuihin. Sote-maakuntarakennelain 1 §:n mukaan muutos sote-maakuntajakoon aiheuttaa vastaavat muutokset maakuntajakoon. Mainitun lain 3 §:n mukaan myös valtion viranomaisten toimialueiden tulee lähtökohtaisesti perustua maakuntajakoon mainitussa säännöksessä säädetyllä tavalla. Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että sote-maakuntajaon vaikuttaessa muihin aluejakoihin sote-maakuntajakoa ei voi tehdä pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluiden näkökulmasta. Muut aluejaot eivät saa olla alisteisia sote-rakenteille.

Maakuntien ohjaus

76. Valtion ohjausta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämisessä vahvistettaisiin. Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

- ☐ kyllä
- ☒ **kyllä pääosin**
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

77. Ministeriöt ja maakunta kävisivät vuotuiset neuvottelut, joissa tarkasteltaisiin maakunnan toimintaa ja taloutta toteumatietojen ja ennusteiden näkökulmasta. Lisäksi erilliset ohjausneuvottelut käytäisiin vuosittain yhteistyöaluekohtaisesti. Onko neuvottelujen tavoite ja käsiteltävä asiakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☒ **ei kantaa**

78. Maakuntien ja valtioneuvoston välille suunnitellaan ministeriöiden ja järjestämisvastuussa olevien tahojen vuorovaikutukseen perustuvaa aktiivista ohjausta, joka perustuisi avoimeen näkemysten ja tietojen vaihtoon sekä järjestäjien toiminnan ja talouden jatkuvaluonteiseen arviointiin. Onko ohjausmalli uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltu?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin

- ei pääosin
- ei
- **ei kantaa**

78a. Huomioita maakuntien ohjauksesta

Sote-maakuntien ohjausta on jossakin määrin kevennetty verrattuna viime hallituskaudella käsiteltyyn sote-maakuntauudistusta koskeneisiin esityksiin. Ohjauksen keventyminen johtuu pääosin siitä, että uudistuksessa on luovuttu edelliseen esitykseen sisältyneestä valinnanvapausmallista ja maakuntien tehtäväkenttä on rajattu sosiaali- ja terveystalouteen sekä pelastustoimeen. Kuntaliitto toteaa, että esitykseen sisältyykin tiettyjä maakuntien itsehallintoa tukevia elementtejä verrattuna edellisen hallituskauden valinnanvapausjärjestelmään pohjautuneeseen esitykseen. Tällaisia ovat esimerkiksi maakuntien rajattu yleinen toimiala, maakuntien suurempi toimivalta päättää palveluiden tuottamisesta omassa organisaatiossaan ja luopuminen maakuntien käyttövelvollisuuteen perustuvista valtakunnallisista palvelukeskuksista (mm. valtakunnallisesta toimitilayhtiöstä).

Maakunnan toiminnan valtionohjaus on silti edelleenkin voimakasta, mikä johtuu siitä, että maakuntien rahoitus on miltei kokonaan valtionrahoitusta. Maakunnan ohjausjärjestelmä on edelleenkin ongelmallinen maakuntien itsehallinnon näkökulmasta, vaikka tässä vaiheessa valitun rahoitusmallin vuoksi kuntia tiukempi valtionohjaus onkin tarpeen. Maakuntien oma verotusoikeus mahdollistaisi kevyemmän ohjausjärjestelmän. Maakuntien ohjausta talouden näkökulmasta on käsitelty tässä lausunnossa aikaisemmin. Toiminnan ja talouden ohjaus muodostavat toisistaan erottamattoman maakuntien ohjausjärjestelmän kokonaisuuden.

Maakuntia ohjaavat lainsäädännön suorat velvoitteet, lainsäädäntöön perustuva toiminnan ja talouden ohjausjärjestelmä sekä maakuntien erittäin tiukka investointien rahoitus- ja ohjausjärjestelmä, jota on käsitelty tässä lausunnossa aikaisemmin. Maakuntien rahoituksen ollessa valtionrahoitusta maakuntien ohjaus lähenee valtion omiin virastoihinsa kohdistamaa ohjausta. Maakunnat käyvät ministeriöiden kanssa vuosittaiset ohjausneuvottelut niihin liittyvine sopimuksineen (järjestämislain 23 §). Menettely lähenee tulossopimusmenettelyä, jota ei ole katsottu mahdolliseksi soveltaa kuntiin niiden itsehallinnon takia. Valtiolla olisi edelleenkin hyvin avoimet mahdollisuudet puuttua maakuntien operatiivisiin päätöksiin maakuntien yhteistyösopimusten piiriin kuuluvissa asioissa (järjestämislain 34-36 §). Maakuntien järjestämisvastuuta (järjestämislain 8 §) ja palveluiden hankkimista yksityisiltä palveluntuottajilta (järjestämislain 12 §) on käsitelty tässä lausunnossa aikaisemmin erikseen. Mainitut säännökset ovat kuitenkin palveluiden tuottamisen ohjauksen näkökulmasta erittäin ongelmallisia.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että maakuntien mahdollisuus sopia työnjaosta kuntien kanssa on liian rajoitettua. Maakunnilla tulisi olla mahdollisuus ottaa täyttä korvausta vastaa hoitaakseen tehtäviä myös yksittäisiltä kunnilta. Maakuntien tehtäviä tulisi myös maakunnan ja kunnan välisellä sopimuksella voida siirtää kunnan järjestämisvastuulle, silloin kun se olisi tarkoituksenmukaista tehtävän hoidon kannalta.

Eri alueilla erilaiset työnajot ovat usein perusteltuja. Esimerkiksi vaikka ympäristöterveydenhuolto onkin lähtökohtaisesti syytä määritellä kuntien tehtäväksi, jo toteutettuja hyviksi koettuja ympäristöterveydenhuollon alueellisia ratkaisuja ei ole järkevää lainsäädännöllä purkaa. Rahoitusjärjestelmä on tehtävien siirron näkökulmasta selkeä, koska lain mukaan palveluiden järjestämisestä vastaava taho vastaisi siirrettävistä tehtävistä aiheutuvista kustannuksista täysimääräisesti.

Uudistuksen vaikutukset

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

Uudistuksen vaikutukset kuntiin

Uudistuksen kuntavaikutusten arviointia mm. kuntien rooliin, toimintaan, talouteen ja elinvoimaan ei voida pitää riittävänä. Uudistuksesta aiheutuvat merkittävimmät talouden muutosvaikutukset kohdistuvat kuntatalouteen ja ne voivat aiheuttaa suuria muutoksia kunnan verotulojen ja valtionosuuksien suhteeseen, kuntien talouden tasapainoon ja rahoitusasemaan. Vaikutuksia on tarkemmin kuvattu lausunnon aiemmissa vastauksissa.

Uudistuksen suoria ja välillisiä vaikutuksia kuntiin ja kuntien edellytyksiin vastata niille jäävistä tehtävistä tulisi arvioida merkittävästi tarkemmin ja monipuolisemmin. Tätä kautta olisi myös jatkovalmistelussa paremmat edellytykset löytää keinoja kuntia koskevien kielteisten vaikutusten rajoittamiseen, sekä niiden aiheuttamien riskien hallintaan.

Muutostalustannukset (liittyy kysymyksiin 80 ja 81)

Lakiluonnosten vaikutusarvioissa on esitetty arvioita sote-maakuntien perustamisen, tehtäväsiirtojen valmistelun ja toteuttamisen, sekä pidemmän aikavälin muutostalustannuksiksi. Arvioinnissa on huomioitu merkittävimmät sote-maakunnille kustannuksia aiheuttavat tekijät, mutta kunnille ja kuntayhtymille kustannuksia aiheuttavia tekijöitä on listattu ainoastaan suurpiirteisesti. Esitettyjen euromääraisten arvioiden keskeisenä heikkoutena voidaan pitää sitä, että esitetyt arviot pohjautuvat pääosin edeltävän hallituskauden aikaisen valmisteluun, ja on ilmeistä, etteivät ne kaikilta osin vastaa nyt esitysluonnoksen mukaista tilannetta.

Arviota muutostalustannuksiksi tulisi jatkovalmistelussa tulisi tarkentaa yhdessä kuntatoimijoiden kanssa. Erityisesti jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota kunnille aiheutuviin kustannuksiin, joihin tulisi myös varata täysimääräinen valtion rahoitus. Kunnille aiheutuvien kustannusten arvioinnissa tulisi huomioida suorien, muutosten valmistelusta ja tehtäväsiirtojen toteuttamisesta aiheutuvien kustannusten lisäksi, myös välilliset kustannukset. Lisäksi tulisi arvioida ja tarkentaa tapaa, jolla toteutuneet kustannukset korvataan kunnille.

Kokonaisaikataulua ja vaiheistusta koskevassa uudelleenarvioinnissa tulisi pyrkiä ratkaisuihin, jotka eivät tarpeettomasti kasvata uudistuksesta aiheutuvia kertaluonteisia tai pysyviä muutostalustannuksia.

80. Onko uudistuksen muutostalustannukset tunnistettu ja arvioitu asianmukaisesti?

- ☐ kyllä
- ☐ kyllä pääosin
- ☐ ei pääosin
- ☐ ei
- ☐ ei kantaa

81. Uudistuksesta aiheutuvia ICT:n ja tiedonhallinnan muutostalustannuksia on arvioitu hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-valmistelussa tunnistettujen kustannusarvioiden perusteella. Millaisia tarkennuksia ja täydennyksiä nyt esitettyihin arvioihin tulisi tehdä?

Esitetyt arviot tulisi tarkistaa yhdessä uudistuksen valmistelusta vastaavien kuntatoimijoiden kanssa, joilla ainoastaan on käsitys kunkin alueen lähtötilanteesta sekä uudistuksen edellyttämien muutosten aiheuttamista kustannuksista

82. Näkemyksenne muista mahdollisista ICT- ja digiasioihin liittyvistä vaikutuksista ehdotetussa palvelurakenteessa?

83. Minkälaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin liittyviä vaikutuksia järjestämisvastuuseen ja ostopalveluihin liittyvästä täsmentävästä sääntelystä sote-maakunnille aiheutuisi (liittyen esimerkiksi palvelurakenteen muuttumiseen tai palvelutuotannosta aiheutuviin kustannuksiin):

a) vuosina 2021-2022?

b) vuosina 2023-2024?

c) vuodesta 2025 alkaen?

84. Osa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja koskevista sote-maakunnille siirtyvistä hankintasopimuksista saattaisi olla uusien säännösten nojalla mitättömiä. Sote-maakunta olisi velvollinen korvaamaan palveluntuottajille sopimusten mitätöitymisen takia hyödyttömäksi jäävät investoinnit. Minkälaisia vaikutuksia lakisääteisestä mitättömyydestä aiheutuisi sote-maakunnille tai yksityisille palveluntuottajille?

a) vuosina 2021-2022?

b) vuosina 2023-2024?

Seurauksia on erittäin vaikea arvioida, koska etukäteen ei voi arvioida, miten maakunnat tulkitsevat mitättömyyttä koskevaa säännöstä. Ehdotettu säännös jättää hyvin paljon harkintavaltaa sekä maakunnalle että ministeriölle.

c) vuodesta 2025 alkaen?

85. a) Tulisiko arvionne mukaan sote-maakunnille siirtyviä hankintasopimuksia mitätöitymään järjestämisvastuuta ja ostopalveluja koskevan sääntelyn nojalla?

- ☐ kyllä
- ☐ ei

b) jos kyllä, mikä olisi mitätöityvien sopimusten euromääräinen arvo?

c) liittyisikö arvionne mukaan mitätöityviin sopimuksiin yksityisille palveluntuottajille hyödyttömiksi jääviä investointeja, mitä nämä välittömät hyödyttömäksi jäävät investoinnit olisivat ja kuinka suurista menetyksistä olisi kyse?

Uudistuksen toimeenpanon tuki

86. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntauudistuksen alueelliseen toteutukseen?

- sote-integraatio
- palvelutarpeen arviointi
- hallinto ja johtaminen
- henkilöstösiirrot
- talous
- omaisuusjärjestelyt
- tietohallinto ja ICT
- viestintä ja osallisuus

muuta, mitä?

Muut kysymykset

87. Mahdolliset ehdotukset käsitteen "sote-maakunta" korvaamiseksi jollain muulla käsitteellä.

88. Ehdotus sote-maakuntanne nimeksi.

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

90. Muut yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.